

Василь Діденко

На долині туман

У листах і в літературі

1028038
82(477).09
Д 44

82 (477).09

Д, 44

Василь Діденко

Обов'язковий
примірник

*На долині туман
У листах і в літературі*

1028038

Запоріжжя
«Дніпровський металург»
2023

КЗ «ЗОУНБ»
ЗОР

Д 44

УДК 82(477).09(092)Діденко В.І.

Упорядники

О. М. Ємець, В. Я. Федина

Діденко В. І.

Д 44 На долині туман у листах і в літературі. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2023. – 118 с.

ISBN 978-617-573-203-8

Як поет Василь Діденко заявив про себе віршем «Я – 15-річний капітан», що з'явився у газеті в 1953 році, коли хлопець навчався в 9 класі. А перша його збірка поезій «Зацвітай, калино» побачила світ у 1957 році, коли юнак закінчував третій курс КДУ ім.Тараса Шевченка.

Сьогодні Василь Діденко є автором 13 збірок поезій про солов'їну Україну, її славних лицарів, а ще про бентежно-ніжне кохання.

У книзі «Василь Діденко На долині туман У листах і в літературі» вміщено листування нашого земляка з Максимом Рильським, Павлом Тичиною, Любов'ю Забаштою, з рідними, а також статті відомих літературознавців про творчість Василя Діденка.

Для широкого кола читачів.

ISBN 978-617-573-203-8

© В. І. Діденко, 2023

© О. М. Ємець, В. Я. Федина, упорядники 2023

© КП "ЗМД "Дніпровський металург", 2023

ДІДЕНКО Василь Іванович

Ім'я запорізького лірика Василя Діденка широко знане в Україні. Він є автором слів легендарної пісні «На долині туман» (музика Бориса Бувєвського), яку в 60-ті роки співала вся країна і яка з тих пір ніколи не зникає із репертуару професійних та аматорських виконавців.

Перу Василя Діденка належать збірки «Зацвітай, калино» (1957), «Під зорями ясними» (1961), «Заповітна земля» (1965), «Дивосвіти любові» (1969), «Дзвонять конвалії» (1972), «Мережки сонця» (1976), «Вродливий день» (1979), «Червоний вітер» (1982), «Дзвінка фонетика» (1984), «Дивокрай» (1987), «Рання ластівка» (1988). Писав Василь Діденко і для дітей (збірки «Степовичка» (1965), «Берізка» (1975).

Окремі твори Василя Діденка перекладено російською, латиською, угорською мовами.

На долині туман (лірична)

Слова Василя Діденка,
мелодія Бориса Бугаського

У ритмі танго
♩ = 115

Голос

Бандурка

Dm

На до-ли-ні ту-ман,

Gm

на до-ли-ні ту-ман у-пав, мак чер-во-ний в ро-

Gm

cl.

мак чер-во-ний в ро-сі ску-пав.

A⁷ Dm

Мак чер-во-ний в ро-сі ску-пав.

На долині туман,
На долині туман упав,
Мак червоний в росі,
Мак червоний в росі скупав. (2)

По долині дівча,
По долині дівча ішло,
Тепле літо в очах,
Тепле літо в очах цвіло. (2)

За дівчам тим і я,
За дівчам тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав. (2)

Закінчення

«УКРАЇНО, УКРАЇНО – ДОЛЕНЬКО МОЯ»

Завжди, коли чую відому пісню «На долині туман», подумки переносуюсь у свою альма-матір – Київський державний університет імені Тараса Шевченка. І хоча з часу мого там навчання минуло більше півстоліття, ніби зараз бачу багатьох тодішніх студентів, які згодом стали відомими в країні людьми.

Іноді мені здається, що то був час, коли талановиті хлопці й дівчата з усієї України з'їжджалися навчатись у Шевченкові виші. Назву прізвища тільки кількох студентів факультетів філологічного та журналістики, які в 60-ті роки стали знаними письменниками і своєю творчістю вписали оригінальну сторінку в історію національної культури.

Чи то в Червоному корпусі університету, чи то в гуртожитку по вулиці Освіти, 4 я бачу Василя Симоненка, якого Олесь Гончар назвав «витязем молодії української поезії», і відомого поета-академіка, громадського діяча Бориса Олійника, прекрасних прозаїків Юрія Мушкетика, Василя Захарченка, Василя Шевчука, письменників-журналістів Олексу Мусієнка, Миколу Шудрю, Степана Колесника, майстрів поетичного слова Володимира Підпалого, Станіслава Тельнюка, Володимира Коломійця, Наталю Кашук, Валерія Гужву, Роберта Третьякова, поетів-піснярів Вадима Крищенка (з ним я відвідував студію художнього слова університету), Миколу Сома, Леоніда Ковальчука, Тамару Коломієць, Миколу Сингаївського і, закономірно, автора слів знаменитої пісні «На долині туман» Василя Діденка – з двома останніми наші кімнати в гуртожитку були поруч.

І тут же варто назвати прізвища тодішніх вихованців нашого університету, знакових особистостей в українській словесності Михайлину Коцюбинську (племінницю українського класика Михайла Коцюбинського), Віталія Русанівського, Петра Кононенка, Віктора Коптілова...

Взагалі, в університеті того часу національно свідомих студентів, отих шістдесятників, мимоволі тягло один до одного, незважаючи на різні курси та факультети. У стінах Шевченкового вишу завжди жила сила національного духу. Одним із центрів такого єднання була університетська літературна студія.

Переді мною знімок, на якому група літстудійців. На звороті Василь зробив такий напис: *"Василеві Федині від „молодих сил” української літератури Василя Діденка, Юрія Мушкетика, Миколи Сингаївського та Миколи Сома. Уповноважений Василь Діденко. 19 травня 1956 року. Київ, парк Шевченка"*.

Так трапилося, що відразу після знайомства з Василем у 1954 році між нами встановилися товариські стосунки. І, забігаючи наперед, скажу, що такими вони були до останніх днів поета.

Народився Василь Діденко 3 лютого 1937 року в Гуляйполі Запорізької області в сім'ї хліборобів. Коли хлопцеві виповнилося 10 літ, батьки його переїхали на Херсонщину в село Гаврилівку Іванівського району. В тих краях і започаткувалися вірші юного степовика. З липня 1950 року (поки батьки не повернулися до Гуляйполя) біографія Василя Діденка була пов'язана з Вінниччиною.

Працювати, як і більшість наших ровесників, він розпочав дуже рано: причіплювачем, помічником комбайнера, різнорабом.

*Мало було в нас шикую та шовку,
Тільки ж у тому батько не винен...
Добре, що любим не повну кошовку —
Світ молодий от зірок до травини!*

Тоді в університеті ми, приїжджі до столиці селянські діти, крім усього іншого, розповідали один одному про злидні і напіврабське життя земляків-колгоспників: Василь — про своїх земляків, я — про своїх рокитнянців, що на Київщині. Хоча, звичайно, найчастіше темою наших розмов була література.

Як поет Василь Діденко заявив про себе віршем „Я — 15-річний капітан”, що з'явився у Вінницькій обласній газеті 25 січня 1953 року, коли хлопець навчався в 9 класі. Відтоді це прізвище дедалі частіше з'являється на сторінках обласних і республіканських газет. Перші вірші Василя Діденка брали не силою голосу, а своїм тембром. Ось що писав у передньому слові до віршів Василя, вміщених у газеті „Київська правда» від 18 березня 1956 року, видатний український письменник Михайло Стельмах:

„Василь Діденко — студент другого курсу філологічного факультету Київського університету. Йому тільки дев'ятнадцять років. Це — початок юності і початок творчості молодого поета. Що ж насамперед приваблює в його поезіях? Любов до людей на-

шої землі, любов до рідної природи передана схвильованим словом, своїм образом. Ось, наприклад, в одному з його віршів бачимо такий безпосередній малюнок:

Весняний грім колише небо,
Дощем співає далина.

Ці рядки не забудеш, бо треба мати справді поетичне око, щоб так просто, дохідливо, художньо і економно створити пейзаж. І такі знахідки у Василя Діденка непоодинокі...».

Згодом ім'я Василя Діденка було назване серед талановитого поповнення в доповіді Андрія Малишка на Всеукраїнській нараді поетів (1958 р.).

І тут же хочу навести відгук на перші Діденкові вірші поета-академіка Максима Рильського. Якось восени Василь та інші початківці Київського університету (Тамара Коломієць, Борис Олійник, Микола Сом) уперше побували в гостях у видатного поета в Голосієвому. Тоді Василь був у солом'яному капелюсі і драній сорочці, підперезаний очкурком. Розповідають, що спочатку Максим Тадейович оторопів, а як почув Василеву мову, його предивні поезії, то тут же в нього закохався. „У Діденка з кожної розпоріжки якийсь образ лізе”, — так згодом висловився Рильський про його вірші.

Василь теж запам'ятав ту зустріч із Максимом Тадейовичем і беріг її в серці до останніх своїх днів:

Я в серці збережу не тільки дату,
А й днину київську морознувату,
І ялинковий стихшений мотив,
І східців скрип на ганку, й ту кімнату,
Де він мене у путь благословив.

Класик нашої літератури не тільки «у путь благословив» юного поета, а й стежив за його творчістю, іноді допомагав: «Дорогий Василю! Ваша збірочка справляє на мене (в новому своєму вигляді) таке враження, що я хочу поклопотатися про неї в Держлітвидаві. Їду сьогодні на якийсь там тиждень до Москви, а тоді візьмуся за це діло.

А Ви ще довго гулятимете в Гуляй-Полі?
Ваш М.Рильський. 14.12.1963 р.»

Тепло привітав вірші молодого поета та його побратимів в університетській багатотиражці „За радянські кадри” й найніжніший український лірик Володимир Сосюра¹.

Тут же були вміщені вірші юних авторів, зокрема, й Василя Діденка „Вищий сорочку мені, кохана”.

У Діденка є кілька творів, присвячених вишитій сорочці. Він її дуже любив: у роки навчання в літню пору завжди ходив у вишиванці, а була вона в нього, якщо не помиляюсь, одна. Якось звернув я увагу на те, що на Василеві ще волога після прання сорочка:

„Нічого, — відповів він, — поки доїду до Володимира Миколайовича, то вона й висохне”.

*Де Софії прадавньої мури
І де хвиля Дніпрова дзвінка,
Я у гості піду до Сосюри,
Що, можливо, мене й не чека.*

*У сорочиці, що мати пошила
Й розмерезжила в квіти ясні,
Стану так: „Молода ми ще сила...
Ваше слово потрібне мені.*

*Я у місто прийшов од волошок,
Од вітрів соковитих в степу.
І тому по-синівськи вас прошу:
Оцініть мою пісню скупу”.*

На прощання промовлю:

„Спасибі.

Я, без сумніву, йтиму вперед”.

*... Сниться, сниться в зеленому хлібі
Український славетний поет.*

До речі, в мене зберігається й університетська газета від 16 грудня 1955 року з дружніми шаржами на студентських поетів. Так от під шаржем на Василя Діденка надруковані такі рядки:

¹ Слушно зауважу, що номер газети з'явився після чергового заняття літературної студії, на якому Володимир Миколайович переглядав вірші студентів. І от коли черга дійшла до доробку Василя Діденка, визначний лірик протяжно-задоволено процитував ось цей його рядок: «Цілую сивий дощ губами» і сказав: «Оце і є справжня поезія».

*То для мене зовсім не морока,
Що у віршах синь та синь:
Я – гібрид Єсеніна і Блока
І Сосюри незаконний син.*

Так, молодий автор вважав визначного поета України своїм хрещеним батьком, учителем. Їхні дружні творчі зв'язки продовжувалися і після закінчення Василем університету. Думаю, що зближенню українських ліриків сприяла давня-давня залюбленість Володимира Миколайовича в рідне Діденкові Гуляйполе – він не раз ходив його вулицями. Останній раз поет відвідав столицю степу восени 1954 року:

*Тобі привіт, зелене Гуляйполе,
Я в пісні щирій з Києва приніс.*

У київській квартирі нашого земляка на видному місці стояло фото: на лавці в саду сидять і ведуть задушевну розмову Володимир Миколайович і Василь Діденко. Як на мене, то в нашій літературі важко знайти іншого поета, творчість якого була б такою близькою до віршів Володимира Сосюри. Особливо помітний був вплив цього майстра слова на першій збірочці Діденка „Зацвітай, калино”. Вона вийшла 1957 року, коли юнак закінчував 3-й курс університету. В книжці переважала пейзажна лірика, вірші про чисте, ніжне і по-хлоп'ячому наївне кохання. Газета „Молодь України” писала, що „...добра українська мова, задушевність, сосюринська плавність викладу засвідчили, що в українську літературу приходить інтересний самобутній поет”.

По-своєму відгукнувся на збірку „Зацвітай, калино” Василь Симоненко такою посвятою:

*Калина зацвіла — стоїть казково біла,
І соловей пісні свої плете...
Про що ж тоді писатимеш, Василю,
Коли калина одцвіте?*

Пам'ятаю, успішний дебют Василя Діденка — то була радість не тільки для автора. Білочубого, сором'язливого хлопця щиро вітали друзі, товариші, знайомі, яких у Василя в університеті було багато. У роки навчання всі називали його Васьком.

Правда, так до нього зверталися й пізніше, коли після закінчення вишу він працював у журналі „Малюток” та періодичній пресі Запоріжжя. А згодом, переїхавши до Києва, перебував на творчій роботі.

“Здорово, Васюко! — писав Василь Симоненко. — Вірша твого (див. І стор.) надруковано. Гонор(ар) розмічу твоєму батькові, раз тобі гроші не потрібні.

Ти написав би мені довжелезного листа про своє життя-буття. Я ж у Київ скоро, мабуть, не потраплю. А як заскочу, то чи ти ще подвизатимешся там — га?

Привіт Сомові, Сингаю.

Бувай здоров, друже.

Твій Симон.”

Василь Симоненко як у воду дивився: і в Києві, і в періодичній пресі Запоріжжя Діденко працював дуже мало. Тамтешня робота для нього була не цікавою і навіть обтяжливою — він народився творити вірші. Василь писав їх удень і вночі, інколи забуваючи про все, що відбувається навколо нього.

Пригадується, як в один із лютневих днів 1962 року Діденко завітав до мене в редакцію обласного радіо з подарунком — збіркою своїх віршів «Під зорями ясними». На той час він працював у редакції газети «Комсомолец Запоріжжя» (зараз це російськомовний тижневик «Миг»). Спочатку ми згадували студентські роки, наших викладачів, а вже потім ділилися враженнями від нинішньої праці. І буквально після кількох речень Василь звернувся до мене з проханням: «Ти не зміг би робити огляд листів, що надходять до нашої редакції. (Це, мабуть, входило в коло його обов'язків — В.Ф.) Я тобі за це буду платити». Від такої пропозиції я відмовився, мотивуючи тим, що в перший рік праці диктором обласного радіо не маю на це часу.

Смисл Діденкового життя — це поезія. Зі своїми віршами наш земляк був десь на небесах. Уявляю, скільки зусиль коштувало Василеві поєднувати штатну працю в Києві та Запоріжжі з головною в його житті роботою. І все ж певний час це йому вдавалося. Друга книга його поезій «Під зорями ясними» вийшла друком у 1961 році.

У ній значно розширилося коло тем його творів, урізноманітнилися художні форми. Як і в першій збірці, тут було чимало поезій, присвячених „неподоланому народу, Україні моїй солов'їній”. Серед них виділяється вірш „Україні”, в якому Діденко воскрешає славне минуле рідного народу, образи його героїчних лицарів.

*Україно моя! З діда-прадіда рідна,
Кров'ю й потом омита священна земля —
Сагайдаки і шаблі, Хмеля слава побідна,
Гонти звага і лють, тільки подиву гідна,
І Устим Кармелюк, що у пана стріля.
Україно моя! Яворова, співуча —
Скромний Пестеля дім у старім Тульчині,
Над ревучим Дніпром світла Канівська круча
І в народних руках, наче зброя разюча,
Гнів Шевченка живий, перелитий в пісні...*

Василь Діденко добре знав героїчно-трагічну історію рідного краю. Йй присвятив багато віршів у третій збірці „Заповітна земля” (1965 рік). Та це й зрозуміло — книжка написана в заповітній батьківській стороні. Великий її розділ так і називався — „Край дніпрельстанський”: у ньому свої найніжніші почуття поет щедро дарував землякам.

Цей мотив виразно звучатиме і в пізніших збірках Діденка, навіки закоханого у свій таврійський степ, рідне Гуляйполе.

*Добрий день, Гуляйполе натхненне,
І чолом вам, любі земляки.*

8 травня 1963 року очільник обласної письменницької організації Петро Ребро у газеті «Запорізька правда» повідомив:

«У Запоріжжя прийшла радісна звістка: до членів Спілки письменників України прийнято запорізького поета Василя Діденка. Це — н'ятий член Спілки на Запоріжжі. Щиро вітаємо свого товариша і бажаємо йому дальших творчих успіхів.

(нижче у слові ґрунті набрати правильно літеру Г)

Василь Діденко — представник наймолодшого племені українських поетів...Поезія Василя Діденка міцно стоїть на ґрунті без-

смертної української народної творчості. У народу вчиться молодий поет ніжності слова, задушевності, мелодійності. Людям праці прагне він віддати своє натхнення.

Хай же щастить йому в нелегкій почесній і відповідальній письменницькій праці!».

Вірші Василя Діденка порівняно часто звучали на хвилях нашого обласного радіо. Як правило, в читанні дикторів. За моєї пам'яті в авторському виконанні запорізькі радіослухачі чули їх тільки один раз. Це було всередині 60-х років минулого століття в моїй передачі про творчість запорізького поета. У ній брав участь і Василь Діденко, який на той час мешкав у Гуляйполі.

Розповідалося в передачі про життя-буття нашого краянину і, закономірно, ми читали вірші. На жаль, ота передача з голосом Василя Діденка не збереглася.

Пам'ятаю, наприкінці передачі я зробив зауваження поету, подібне до того, що звучало на адресу Володимира Сосюри в останній період його життя, коли він дуже відчував матеріальну скруту.

Мені здавалося, що окремі вірші Діденка недовершені, недосконалі – на них відчувається певний поспіх. Цієї ж думки дотримувалася і завідувача редакцією художнього мовлення радіо Авіата Бачуріна, яка, проте, майже завжди давала дозвіл на видачу в ефір цих віршів, зважаючи на моє прохання матеріально допомогти Василеві.

Справді, Василь іноді писав занадто багато, нерідко на шкоду власній творчості. Приміром, в одному з листів до свого побратима Миколи Лиходіда він сповістив: *«Сьогодні написав 13 нових творів. Одного вірша, як бачиш, присвятив твоїй милості».*

13 віршів в один день! Якщо щиро, все це схоже на ремісництво. До речі, саме це слово прозвучало у згаданій передачі про поета. Звичайно, воно не сподобалося Василеві – при першій же зустрічі після озвучення матеріалу він мене вичитав. Але то була перша й остання неприємна розмова за 35 років нашого спілкування. Хоча, зараз думаю, може й не варто було видавати в ефір слово «ремісництво» щодо окремих віршів Василя Діденка – жилося йому вкрай важко.

Васильку! Вишли мені, будь ласка, гонорар за вірш, якого ти читав на початку місяця, — це з листа від 23 червня 1974 року. - Зараз я у великій матеріальній скруті. Повинен до осені мати гонорар за дві книжки: дитячу і дорослу, але поки що мені не дали ні копійки.

Дружина моя працює, але зарплату має невелику. Я ж перебиваюся на гонорарах, більшу частину заробітку віддаю сім'ї, а собі не лишається часом і на сигарети.

Пиши мені, озивайся.

Щиро тебе обнімаю.

Василь.

Ніколи не мав у досталь грошей, навіть кишенькових на дрібні витрати, і Володимир Сосюра. Ось рядки зі спогадів про поета відомого прозаїка Юрія Смолича, вміщених у його книзі «Розповіді про неспокій немає кінця»: «Володя навіть не міг купити собі цигарок і вічно позичався. «Слухай, у тебе є цигарки, дай закурити! — то було інколи привітання при зустрічі».

Матеріальна скрута змушувала писати немало віршів і Володимира Сосюру — в основному він відгукувався на важливі події в країні, розтринькуючи свій талант на дріб'язкові теми.

Хоча тут, як на мене, є певна доля «вини» і самих поетів — вони не вміли пристосуватися до різних обставин життя, не вміли хитрувати, не вміли протиставити себе світу байдужості. Якщо в них інколи і з'являлися гроші, то вони відразу кудись зникали. Одним словом, Василь Діденко мав усі підстави з відтінком гурму сказати оті слова:

Я — гібрид Єсеніна і Блока

І Сосюри незаконний син.

І так із року в рік Діденко перебивався виключно на копійчаних гонорарах, бо ніде не працював, за винятком тимчасової роботи літредактором у столичному журналі „Малютко” та обласних газетах Запоріжжя. Василь вважав, що „... вистачить із мене головної роботи — мистецтва складати вірші”. (Так він писав у листі до Миколи Лиходіда 31 серпня 1988 року).

Невдовзі Василь Діденко переїхав на постійне мешкання до Києва. Тепер ми бачилися вряди-годи. Спілкувалися здебільшо-

го в листах. „Гонорар і листи присилай мені лише на Київ: я там одержав недавно квартиру — одну кімнату”, — сповіщав Василь 2 жовтня 1968 року...

Близько двох десятків листів написав мені зі столиці Василь. Ті листи та ще спільні знімки під час навчання в університеті сьогодні зберігаються в мене як реліквії минулих літ. Час від часу переглядаю Василеві послання до мене і майже завжди знаходжу в них щось нове. Цього разу звернув увагу на те, що майже в кожному міститься якесь прохання. До речі, це характерно для всіх листів Діденка до близьких йому людей. І, як не прикро, найчастіше ці прохання стосуються грошей — їх не вистачало поетові все життя. Читаю і з боєм думаю про жебрацьке існування нашої інтелігенції в усі часи.

У посланнях Василя Діденка до мене були й інші прохання.. Ось лист із Києва від 22 лютого 1971 року:

Васю-Васильку! Дякую тобі за привіт поштою — за невеличкий гонорар — 9 карбованців 5 копійок. Привіт цей тим більше симпатичний, що він із мого краю — із Запоріжжя. Отже, мої земляки слухали децицію з мого доробку.

А поки що маю до тебе велике прохання. Якщо зможеш віднайти текст мого виступу за серпень-вересень 58 року по Запорізькому радіо, то пришли мені його на Київ. Буду безмежно вдячний тобі. Адже тих віршів я не зберіг ні в пам'яті, ані на папері.

Така ж доля спіткала й вірш „Космічне світання”, написаний до перших роковин польоту Юрія Гагаріна... Чи не зарадиш ти мені у пошуках майже втрачених речей?

Міцно тисну руку. Обіймаю тебе.

P.S. Мій син Іван росте. На 25-е лютого цього року йому буде рівно 100 днів.

Привіт моєму Дніпрельстану.

Так, листи поета на Запоріжжя — це переважно коротенькі записки, на перший погляд, побутового характеру. Але за цим побутом — невлаштоване життя творчої непрактичної людини. І, може, значною мірою тому він завжди відчував матеріальну скруту. Щоб якимось прожити, Діденко часто розсилав свої поезії в обласні та районні газети, радіокомітети. Віддруковані на ма-

шинці чи написані від руки, надходили вони і до нас, у Запоріжжя. Ось лист від 23 березня 1972 року:

Я оце йду у військовій табори на два місяці (з 3-го квітня), старайся передати по змозі більше моїх віршів, аби моїй сім'ї була якась матеріальна підтримка на час моєї відсутності, адже зарплати я не маю. Можливо, я щось надішло тобі і з таборів. Весняних тобі радощів, світлого тобі запорізького цвіту на плечі.

Уже є в мене сигнальний примірник моєї нової, шостої, книжки „Дзвонять конвалії”. Книжку цю пришлю тобі поштою.

Ця, як майже всі його книжки, надійшла на мою адресу. Цього разу з таким написом:

Дорогому товаришеві по Київському університету, ніжному й скромному Васи Федіні — од весняних сил душі моєї, од мого співучого серця, 12 квітня 1972 року.

Дійсно, співуче серце було у Василя Діденка. Наспівало воно багато прекрасних поезій, що ввійшли до, крім уже названих, ще й таких книг: „Степовичка”, «Дивосвіти любові», «Дзвонять конвалії», «Берізка», «Мережки сонця», „Вродливий день”, „Червоний вітер”, «Дзвінка фонетика», «Дивокрай», „Рання ластівка”.

Кілька віршів талановитого поета покладено на музику і стали вони знаними піснями в Україні. Найкраща з них, безперечно, „На долині туман”.

Коли композитор Борис Буєвський побачив у журналі «Україна» вірш Василя Діденка «На долині туман», то відразу закохався в нього. І, безсумнівно, саме тому так швидко написав до нього музику. Пісня «На долині туман» часто виконується в концертах, звучить по радіо — вона захоплює, хвилює численних своїх шанувальників.

На жаль, я не чув виконання і тому нічого не можу сказати про найпершу пісню Василя „Солов'ї в калині відзвеніли”, текст і ноти якої були надруковані в багатотиражці „За радянські кадри” від 6 січня 1956 року. Музику до неї написав теж студент університету Степан Музиченко. А ось пісня „Помереж мені, мила, сорочку” з музикою викладача спецшколи № 1 м. Запоріжжя Бориса Сладека, пам'ятаю, мала значний успіх у слухачів 60-х років минулого століття:

*Помереж мені, мила, сорочку,
У червоні і чорні квітки,
Щоб сплелися у щастя віночку
Наші долі на довгі роки...
Щоб у мові твоїй і розмові
Мені голос твій солодко пах.
Щоб жаріли зірки малинові
На свайбових твоїх рушниках.*

Мабуть, саме тут доречно буде сказати кілька слів про сім'ю поета. Він, як і кожний із нас, мав у юності свій ідеал дружини, сімейного життя. На цю тему іноді заводив розмову, особливо в період нашого проживання в гамірних заводських гуртожитках: Василь — у запоріжсталівському, я — в моторобудівному. Діденко просто марив сімейним життям.

Відомо, що наш земляк мав звичку писати вірші вночі — тож дуже пізно лягав спати і, відповідно, прокидався запізно. Згадується, як в один із днів нашої відвертої розмови Василь замріяно промовив: «*Ти уявляєш моє блаженство — лежу я напівсонний у ліжку і чую над головою такий ласкавий, такий ніжний жіночий голосок «Василю, а, Василю, а може і тобі пора вже вставати?»*».

Одружився Діденко в Києві, пов'язавши свою долю з Надією Хоменко, вдовою відомого українського поета Івана Хоменка, якого так рано поклали в домовину радянські концтабори. Від першого чоловіка Надія мала сина Любомира. У 1970 році народила вона сина на ім'я Іван і нашому землякові.

І тут я хочу відзначити, що у Василя Діденка і Володимира Сосюри стосунки з жінками значною мірою були схожими. Причому, обидва лірики дуже любили жінок, часто і легко закохувалися в них. Проте, Надія була єдиною сімейною музою Василя. Їй присвячено немало бентежних поетичних рядків:

*Коли над землею в грудневій імлі
Сніжинками крутить завія,
Я знову пишу на зимовім сріблі
Ім'я твоє, мила Надія.*

*Коли від осмути немає порад,
Зі мною лишається мрія*

*І слід півзаметений кличе у сад
І губи шепочуть: Надія.*

На відміну від Діденка Сосюра тричі був у шлюбі. Перша дружина Віра Берзіна подарувала йому двох синів, а він їй - вершину своєї інтимної лірики - вірш «Так ніхто не кохав». Душа поета настільки була захоплена почуттям до цієї жінки, що йому здавалося, що воно - єдине за всю історію людства. Проте...

З другою дружиною Марією Даниловою (молодшою від поета на 12 років) Володимир Сосюра прожив 30 літ. Марія Гаврилівна також надихала свого чоловіка на створення значущих і вразливих віршів:

*І пісня в душі наростає і спіє,
Мов вирватись хоче нестримно на волю.
Весна вже прийшла, та дерева ще голі,
Її гілля наді мною шепоче: «Маріє».*

Проте, на превеликий жаль, і це сімейне життя зазнало чимало випробувань. Були в ньому злети і падіння (певний період вони були розлучені). Близькі до Сосюри його сучасники оцінюють життя Марії Гаврилівни з Володимиром Миколайовичем «бурхливо-скандальним». Подібних слів заслуговує і подружнє життя Василя Діденка з Надією Хоменко, хоча шлюб у них був не таким уже й тривалим.

Василь, як міг, піклувався про свою сім'ю, родину, над усе любив Івасика (це видно і з листів на Запоріжжя), присвячував дорогим людям свої поезії:

*Мені тепер далеко до Бочан
До Сігоря, до наших вуличан,
Та ручки звів до мене син Іван -
І я несу кирпате і смішне,
Як батько мій носив колись мене.*

*Твоїх пісень прочується луна,
А в тебе, мамо, зморшки й сивина,
Моя колиска - де тепер вона?
Бере дружина миле і смішне
Отак, як брала ти колись мене.*

*Спасибі, мамо, що навчила ти
Мене в житті любові й доброти.
Що гарно все уміла повісти
Про степу синь, про соняхів ряди,
Де ми росли з роси та із води.*

Але, як я вже згадував раніше, всяке було в сімейному житті поета. Про одне з таких «всяке» розповів Василь Діденко в листі до відповідального секретаря Житомирської обласної газети «Комсомольська зірка» Олексія Опанасюка. Подаю кілька речень із нього:

«Олексію, любий мій друже, редакторе з золотим серцем!

Я зараз сумний-сумний: учора, 8.3. незаслужено образив Надію Пилипівну (дружина Василя Діденка-В.Ф.) уже після великого вечора з випивкою (було чоловік 5 гостей, а я, як чорт, набрався). Тепер немає в мене аніяких шансів на розмир, принаймі на рік. Надя не пробачає поганого слова, яке вирвалося з моїх п'яних уст. Тепер мені хоч повісся – ой як невесело!..

Плачу собі нишком, та нічого змінити не можу. Отакий у мене характер дурний: тисячу раз буду золотий, а тисячу перший раз щось та встругну. Сумно мені, прикро-прикро за той викрик. Так мені боляче... Але ж не хочу завдати смуткові батькові й матері та сестрам і братові...

Було невесело й Сосюрі, як він образив був Марію, а потім вірша написав «За смугле золото пісень Прости мене, моя Маріє!»² 9.3.69.Київ».

Варто сказати, що писати про схожість творчості і життя обох наших ліриків мені допомагає і те, що я мав щастя бачити і слухати Володимира Сосюру. Було це 1 березня 1954 року, коли

² Ось рядки з цього вірша Володимира Сосюри:

*Маріє! Золото! Кохана!
Моя любов! Краси моя!
Як плакав за тобою я,
Коли тебе образив п'яний.*

*Не буду більше я в житті
Себе доводить до нестями,
Щоб любі очі золоті
Не наливалися сльозами.*

він завітав до студентів Шевченкового університету. Тоді в актовій залі ми, в переважній більшості селюки, вперше побачили живого поета і довго не відпускали його.

Пам'ятаю, читав він тоді «Так ніхто не кохав», «Коли поїзд у даль загуркоче», «Червону зиму»... Востаннє підвівшись, Володимир Миколайович сказав: «А наостанок я прочитаю вам вірша, який завдав мені найбільше болю». І прочитав «Любіть Україну».³

Кожний твір поета глибоко западав у юні душі. Особливо співзвучним нам, тодішнім студентам столичного університету, був вірш «Любіть Україну», зокрема його рядки, звернені до молоді. Володимир Сосюра вірив, що доля України залежить від щирості любові до неї юнаків і дівчат:

*Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
І сльози, і все до загину...
Не можна любити народів других,
Коли ти не любиш Вкраїни!..*

*Дівчино! Як небо її голубе,
Люби її кожну хвилину.
Коханий любить не захоче тебе,
Коли ти не любиш Вкраїну.*

*Любіть у труді, у коханні, в бою,
Як пісню, що лине зорею...
Всім серцем любіть Україну свою, —
І вічні ми будемо з нею!*

До цього хочу додати, що серед слухачів творів славетного поета було немало і тих, хто згодом став широко знаним у країні шістдесятником (прізвища окремих з них названі на початку цього матеріалу).

У моїй бібліотеці зберігається збілочка «Віршів» Володимира Сосюри з автографом як пам'ять про ту зустріч.

³ Справді, цей вірш, написаний у 1944 році, завдав Володимирові Сосюрі відчутного душевного болю та й, зрештою, вкоротив йому життя. Деякі критики звинуватили поета в тому, що в його вірші немає сучасної України, що він спотворив її життя, а тому під цим твором міг підписатися будь-хто з ворожого націоналістичного табору.

Вірш був заборонений для читачів, а його автор підданий нещадній критиці й суворому осуду. Він жив під загрозою арешту, яка зникла тільки зі смертю в 1953 році Сталіна.

Як на мене, більшість поетів немає хисту читати свої вірші. У цьому списку і Володимир Сосюра. З його вуст вони звучали дещо монотонно, безбарвно. Василь же Діденко у цьому відношенні був набагато кращим: свої поезії він читав весело, радісно, з легким співочим речитативом. Складалося враження, щми є свідками першого озвучення народженого у творчих муках вірша.

У поезіях Василя Діденка завжди наявна любов до всього живого на землі. Його інтимна лірика сповнена душевного тепла, неповторної молодості з радостями побачення й сумом розлуки. Кохання в нього чисте і земне:

*Летить журавлик понад житом,
Де хвиль зелених б'є прибій...
Давай, кохана, серцем пити
Настій духмяний степовий!*

А ще треба відзначити, що поезія Василя Діденка глибоко національна: у кращих його творах відчувається наслідування традицій української народної творчості, зокрема, тих колискових пісень, що їх у дитинстві наспівувала Василеві його мати:

*Співав пісні,
Оті, що мати научала,
Оті, що радості й жалі...
Тому й моїх пісень начало
Йде від народу, від землі.*

Василь Діденко був закоханий у багату мовну стихію рідного народу. Слово в його поезіях стоїть на своєму місці — воно вивірене, зважене. То результат копіткої творчої праці поета, який

*Немов чеканник той по міді,
Шукаю слово...
Немов у хащі мандрівник,
Збиваю в кров чоло й уста —
Шукаю слово...*

І нерідко продовжував шукати те єдине слово і після виходу книжок: у надісланих мені збірочках поезій рукою Василя зроблено не одну заміну окремих слів і навіть рядків. Так, у вірші, присвяченому Україні (збірка „Дзвонять конвалії”, 1972)

замість рядка „теплий мак на снігу, де світанок світав” Діденко вивів: „цокотіння копит, грім, що волю вітав...” То був час, коли йшли масові арешти патріотів рідного краю і до тієї волі-незалежності України було так ще далеко.

Ось ще один приклад шукання правильного слова, глибшої за змістом фрази. У листі до відповідального секретаря Михайлівської районної газети Федора Малиновського (Запорізька область) Василь Діденко писав: «У першому номері журналу «Дніпро» за 1966 рік на четвертій сторінці надруковано нову пісню «Померез мені, мила, сорочку». №3-ій і 4-ий рядок другої строфи слід читати так:

*Щоб ішов молодим і веселим
Я з тобою в житті заодно.*

*Буду вельми рад, коли Ви познайомите михайлівців із новою
моєю піснею. Музика Степана Музиченка.*

*З пошаною Василь Діденко.
1.02.1966 р.».*

Ліризмом, простотою, фольклорними традиціями позначені образи, створені автором:

*Але очі твої незабутні — світлі очі
з блакитних озер.*

Або:

*Хай звисають коси русії, мов
достиглі колоски.*

Все у віршах цього поета дохідливе, зрозуміле, легко запам'ятовується, бо йде від щирого серця талановитої людини. Саме в цьому принада й сила творчості Василя Діденка.

Поет не тільки прекрасно знав українську мову, «яку виплевав у серці — і була та мова, як зоря» (це Діденків вислів), а й прискіпливо-ревно стежив за дотриманням її літературних норм іншими, особливо тими, хто пов'язав своє життя з рідним словом: поетам зауважував за невдало вжите слово, дикторам — за неправильний наголос.

Розповідають, що Василь інколи брав твори наших класиків Олесея Гончара, Павла Загребельного, Юрія Мушкетика і так їх вичитував, що на багатьох сторінках з'являлися його правки.

А вже потім у приватних листах доброзичливо пояснював свої правки і ті майже завжди згоджувалися.

Я вже не говорю про правки доробку інших письменників, також журналістів. Ось рядки з листа Василя Діденка до київської поетеси Любові Забашти щодо її збірки дитячих віршів «Пісня зеленого клину»: *«У вірші про гриби чомусь відсутній (в третьому рядкові) підмет. Надруковано «У росі скупаємось»». Потрібно було написати «Ми в росі скупаємось».*

Вірш «Зимове» заслуговує на високу оцінку. І все ж у ньому кілька невдалих місць. Остання строфа має свою незугарність (погана вимова на зламі двох перших рядків). Написано: *«А коли натомимось – В хату до тепла!»*. Треба он що: *«А коли втомилися – В хату...»*. (Тут язик не спотикається, фраза не застрягає кісткою в горлі).

Кращого звучання варто добиватися і в таких випадках:

- 1) *Любимо ми бігати*
- 2) *Дерева валять...»*.

А це з послання до запорізького поета і журналіста Миколи Лиходіда: *«Колю! Ніколи не гнушайся майстра по настройці пісні чи й мене – не тільки лірика, а й критика. «Роза ветров» - це норма, перевірена давно. А ти замість троянди, мальви, ружі лиш невкраїнське «роза» сподобав»*.

І наостанок порада Василя Діденка журналісту Антону Яворському, з яким він свого часу працював у редакції обласної газети «Запорізька правда»: *«Домагайся легкого звучання фрази, щоб газетна стаття читалася майже так, як народна казка чи оповідання. Публіцистику свою оздоровляй літературним стилем, мовною точністю»*.

Але хочу сказати, що ці Василеві зауваження, зокрема й мені, були дружніми, тактовними. Я був за них щиро вдячний. І сьогодні вони є своєрідним нагадуванням, що рідне слово з уст працівника радіо і телебачення, а тим паче диктора, ведучого має бути еталоном грамотності. Його зауваження – то заклик до всіх нас ставитися до мови, як до найціннішого скарбу українського народу.

У житті Василь Діденко був дуже схожим на свої вірші: добрим, щирим, безпосереднім. Він умів легко й невимушено зна-

ходить мову з кожною людиною. І, взагалі, завжди і скрізь, де з'являвся Василь Діденко, панувало пошвавлення. Зі знайомими він вітався веселою усмішкою і радісно-голосним вигуком, як правило, піднімаючи вгору свої могутні руки. Неповороткий у рухах, вайлуватий, Василь і тут часто нагадував мені Володимира Сосюру, який уже в літах читав свої вірші зі сцени університетського клубу.

Хочу навести кілька рядків з його листа, які засвідчують сердечність, людяність поета. Лист датований 11 січня 1972 року:

Добрий день, Васю-Васильку! Щиро дякую тобі за новорічний привіт, за листівку. Був я останнім часом дуже зайнятий сімейними справами — тому й не написав тобі ані рядка, й віршів не посилав, і з новим роком тебе привітати не встиг. Причина дуже поважна — в ніч з 6 на 7 грудня в мого рідного сина Івана було зафіксовано клінічну смерть (температура була 41,3). Але все добре обійшлося...

Одне фото (післяцілинне), де я з тобою на знімку, в мене збереглося, друге зберігає Симоненкова мати (їдеться про нашого тезку)...

(Хочу уточнити: в 1956 році у складі студентського загону ми два місяці працювали в радгоспі „Іскра” Жовтневого району Кустанайської області: Василь — вантажником, різноробочим, я — на соломокопнувачі, причіплювачем, за що одержали значки „За освоєння цілинних земель” — В.Ф.).

За останні два місяці я майже не ходив на літературні вечори. Був тільки на Сосюринім вечорі — 6 січня. Вечір пройшов гарно, але письменників-професіоналів у залі було негусто, переважали початківці — учасники традиційного січневого семінару школярів, що пробують свої сили в літературі. На закінчення вечора демонструвався кінофільм про Володимира Миколайовича за сценарієм його рідного сина Володи.

Пиши мені. Щиро тебе обнімаю.

Діденко сумував за отчим домом, земляками, волелюбно-козацьким запорізьким краєм, і при першій же нагоді приїздив сюди, а ще — завжди возвеличував його у своїх віршах:

*Запорізьке сонце тихо виграє,
Тут до плес дитинство бігало моє.
Запорізьке сонце — то любов моя,
Омива тут волю вітру течія.
Запорізьке сонце знову піднялось,
Побратало ріки — Вовчу, Дніпр і Рось.
Очерет у плавнях, камінь та вода
Про козацьку долю всім оповіда.*

Хочу відзначити ще одну рису Василювої вдачі: він ніколи — ні в убогі студентські роки, ні пізніше, коли вже мав деякий заробіток, не надавав значення своєму зовнішньому вигляду. В останній же період свого життя Діденко зовсім збайдужів до свого вбрання. Боляче вразив мене його зовнішній вигляд під час останнього нашого побачення в Запоріжжі влітку 1987 року: на Василя навіть озиралися перехожі і мало хто з них знав, що то був творець краси, автор тринадцяти книжок прекрасних поезій про радість буття на цій землі, про ніжно-бентежне кохання... Немилосердна, тяжка нервова недуга та нехлюйське ставлення нашої влади до інтелігенції, а також байдужість оточуючих зовсім вибили поета з нормального ритму життя, позбавили елементарних людських умов у побуті.

Я був у його невеличкій київській кімнатці на колишній вулиці Постишева, 14 (це поруч з майданом Незалежності). Захарашена, з потрісканими стінами, вона, ця кімната, швидше нагадувала пристановище для бездомних, якби „не книжок хороших етажерка” і на ній знімок, на якому господар оселі і Володимир Сосюра.

Згодом до цього безладдя в кімнаті додалося найболючіше для Василя горе — вийшла з ладу електромережа. А як же записувати вірші в ці довгі зимові ночі? І поет запалює свічки, а коли вони закінчилися, прочиняє двері кімнати, щоб світло від коридорної лампи комунальної квартири падало на аркуші паперу, де він записує свою поезію, яка в усі часи була Діденкові єдиною незрадливою подругою, відрадою і, без перебільшення, смыслом його життя.

Тут доречно зауважити, що поет Василь Діденко, крім доброго слова наших класиків та літературознавців, не мав ніяких нагород від тодішньої влади. Це теж негативно позначилося на його матеріальному забезпеченні — письменники з відзнаками

частіше друкувалися, їхні книги виходили більшими тиражами. Але, як справедливо відзначив у своїх роздумах про долю поета професор кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка Ігор Павлюк, «розмаїті премії і рейтинги – це добре, але це далеко не об'єктивний критерій. Саме тому часом славний за життя поет нікого, крім якогось занудного літературознавця, після смерті не цікавить. А буває і навпаки, ой, як буває...

Вершина слави поета, по-моєму, коли його вірш стає народною пінею. Справжній поет завжди має свою легенду, яка повинна зародитися ще за його життя і розвинути після переходу в інший світ... А легенда складається і з темного і зі світлого – як у дзеркало...».

Тяжко, дуже тяжко жилося Василеві в останні роки його життя. У цій складній ситуації він вирішив повернутися на запорізьку землю. Він і хату купив у Гуляйполі. Але я не впевнений, що тут поетові жилося б краще, що тут він знайшов би так потрібний йому душевний спокій. На підтвердження цієї думки наводжу рядки з листа Василевої землячки Анни Петрівни Задорожної:

«Шановні диктори Алла Морозова і Василь Федина. Слухала Вашу передачу про Василя Діденка і плакала – так жалко його. Пам'ятаю, у 1989 році він приїхав до Гуляйполя. Я тоді працювала на пошті. Василь кожного дня приходив до нас, писав багато листів. А ще читав вірші і багато розповідав – його важко було не-решухати. Українською мовою дуже красиво говорив.

По радіо ви говорили, що Діденко хату купив у Гуляйполі. Яка там хата? Стара розвалюха, що заросла бур'яном.

А який Діденко тоді був? Просто жалко було на нього дивитися: туфлі рвані і штани теж. А ще запам'ятався він мені із брудним мішком на плечах, а в мішку – посилка. Йде він з цим мішком, а з нього сміються – ось, мовляв, письменник іде. А він брудний, невмитий і, мабуть, голодний. Бідний Вася.

Невже у нас і далі так буде продовжуватися? Ви правильно говорили в передачі, що наше життя нікому не потрібне. І наші таланти теж нікому не потрібні. Жалко мені Василя Діденка.

17 квітня 1995 року».

Надзвичайно важко пояснити, звідки бралася така жорстокість до хворої, безневинної людини. До того ж це не просто людина, а поет, який, як і легендарний Нестор Махно, прославив Гуляйполе і його мешканців на всю Україну та й увесь світ.

Про драматичний стан змученої тяжкою недугою, самотньої душі Василя Діденка (сім'я розпалася) свідчать останні його листи в рідне місто. В один день в одне помешкання два листи – до брата Віктора і його дружини Зіни:

«Вітю, брате мій рідний. Швидше їдь до мене, а то вмру. Нікому й спадщину віддати. Їдь. 30 березня 90 року. Василь. Київ».

«Добрий день, Зіно. Я вмираю. Будь ласка, приїдь до мене разом з братом і своїми синами. Спізнитися на день-два і мою квартиру застанете пустою. Я хочу передати оце господарство, віддати документи і ключі на гуляйтільську хату. Але головне – Київ».

До побачення. Василь. 30 березня 90 року. Прибувайте негайно хоч на день.

Поховайте мене в Гуляйполі».

Так сталося, що передсмертна мольба Василя Діденка ніким не була почута:

*Людині важко жити самотою,
Життя без друзів – що то за життя?*

13 квітня 1990 року Василя Діденка не стало – він наклав на себе руки. Поховали його на київському Північному кладовищі, що знаходиться майже за 50 кілометрів від столиці в селі Рожевіці Броварського району.

Через кілька років після похорону я з болем і гіркотою прочитав у „Літературній Україні” замітку, де були такі рядки: „Поміж упорядкованих, з пам'ятниками могил впадає в око сиротливий горбик сірого піску зі стандартною в узголів'ї табличкою, на якій чорною фарбою написано: „Діденко Василий Иванович, 53 года”. І все. А він же так добре знав українську мову, любив її, чисто говорив і писав нею! І Україну свою любив, як матір, прославляв її у своїх віршах...”

Нині з'явилося немало спогадів про поета Василя Діденка. Їхні автори, особливо київські, часом хваляться своєю дружбою з покійним. Та при читанні цих спогадів нерідко виникає сумнів щодо справжньої щирості тієї дружби. Думається, що не було б

такого трагічного кінця життєвого шляху поета, якби в ті кризові дні його змучена душа відчула підтримку теплої руки хоча б одного його вірного друга.

Знову дивлюся на знімок 1956 року, на якому Діденко з університетськими товаришами. У Василя було їх багато... Проте зараз я не хочу ні на кого, боронь Боже, кинути тїнь, бо знаю, як непросто жити в цьому розхристаному світі — нас завжди заїдають будні невлаштованого життя. І, може, саме тому ота поміч, ота підтримка, що так необхідні були Василю в ті тяжкі весняні дні, відклалися на потім, на кращі часи. А те „потім” — запізнилося...

Прости нам усім, Василю, за нашу байдужість!

І тут хочу сказати ось таке: я не був дуже близькою для Діденка людиною. Просто так склалося, що впродовж трьох з половиною десятків літ ми перебували в досить теплих стосунках. І, мабуть, насамперед тому, що невдовзі після закінчення університету я пов'язав свою долю з рідною Діденкові запорізькою землею. До того ж працював у засобі масової інформації.

Хто ж із запоріжців був для Василя найближчою людиною, вірним побратимом? Це Микола Лиходід, теж відомий наш поет і журналіст. У них була давня і, головне, справжня дружба. У 1962 році на весіллі Миколи і Людмили у селі нареченої Василь був єдиним з редакції газети «Комсомолец Запоріжжя», де хлопці тоді працювали. Саме в їхній оселі він постійно знаходив гостинність, затишок і душевний спокій, особливо в останні роки, коли в силу різних обставин Діденко залишився сам на сам зі своєю тяжкою хворобою. Тут його завжди нагодують, обігріють. А ще за нічні години Людмила Григорівна встигала випрати і випрасувати сяку-такую одежину гостя зі столиці.

Між Діденком і Лиходідом були, можна сказати, зразково-дружні стосунки. І, напевно, є якийсь смисл у тому, що обидва ці талановиті поети із запорізької землі відійшли у Вічність майже в одному віці: Діденкові було 53 роки і два місяці, Лиходід не дожив двох місяців до 53. Не знаю, чи була в Миколи після смерті Василя рівнозначно близька йому людина. Мабуть, не було, бо:

*Друга хочеться. Де ти, друже,
найвірніший за всі літа...*

*Хай плече твоє буде не дуже,
та щоб віра у тебе – свята.
Друга хочеться...*

Про лист-заповіт Василя Діденка «Поховайте мене в Гуляй полі» я дізнався з книги криворізького письменника Григорія Гусейнова «Незаймані сніги» (1993 р.).

На Запоріжжі отой крик душі нашого земляка вперше був обнародований 17 квітня 1995 року в передачі обласного радіо „Співуче серце Василя”. Я вважав своїм обов’язком посприяти виконанню цього заповіту прекрасного поета і, найголовніше, близької мені людини.

У листах-відгуках радіослухачі підтримали ідею перевезти прах поета до рідної землі, гідно вшанувати його пам’ять — їм було боляче, що ось така талановита людина похована далеко від столиці і його маленька сиротлива могила загубилася на тому кладовищі

Рядки з листа Ольги Ковальчук з СМТ Михайлівки «Пам’ятаю Василя Діденка молодим, життєрадісним на зустрічі з читачами в нашому райцентрі в дні «Поетичного травня» приблизно у 1962-1963 роках. То був справді талановитий національний поет... Жакливо, що він, співець гуляйпільської землі, так казенно похований, лежить, як якийсь бомж.

Залишається тільки сподіватися, що після цієї радіопередачі Спілка письменників, керівництво Гуляйпільського району, рідні Василя Івановича знайдуть можливість перевести його прах і поховати в рідній його землі. А що можу я? Тільки те, що замовлю панакхиду на помин його душі. Мир праху його. І світла пам’ять імені його».

Закономірно, мене цікавила думка щодо перепоховання праху Василя Діденка його рідних, керівників району. З цією метою виїхав до Гуляйполя, зустрівся з його рідним братом Віктором. У розмові зі мною він сказав:

– Я ховав Василя. Мені дуже хотілося виконати заповіт брата, але в мене тоді не було для цього грошей... Я і рідна сестра Галя, і двоюрідні сестри, і наші тітки бажаємо, щоб Василь був похований на рідній землі, де лежать наші мати, батько, рідний брат Ваня.

На жаль, 1995 року через економічні негаразди та бюрократичні перешкоди не вдалося виконати заповіт Діденка... Прига

дується, як шукалися розуміння і підтримка у кабінетах чиновників обласної влади.

Разом з братом поета Віктором завітали ми до Воловика В. І.; якого 16 вересня того ж 1995 року Президент України Леонід Кучма призначив заступником голови Запорізької обласної державної адміністрації. Нагадаємо, що до проголошення Незалежності України Віталій Воловик упродовж тривалого часу завідував відділом агітації і пропаганди обкому Компартії України і який, за визначенням відомого київського журналіста Віталія Абліцова, «каленим железом выжигал национализм»...

Почувши про мету нашого до нього приходу, Віталій Іванович почав пояснювати, наскільки складна і вартісна ця справа – перепоховання. Тим більше у час, коли будується нова країна. З деякими словами чиновника ми згоджувалися. Проте, коли Віталій Воловик сердито кинув фразу «Ви ж хотіли незалежності України...», ми вийшли з його кабінету.

То вже згодом ідею перепоховати прах Василя підтримали гуляйпільська районна влада (Ігор Бірюков, Євген Коровка), Спілка письменників України (Олександр Михайлюта, Микола Сом, Олесь Лупій), місцевий підприємець Олександр Дудка і, найголовніше, народний депутат України Анатолій Єрмак (земля йому пухом!)

Спочатку він та ще 11 народних обранців направили листи на адресу прем'єр-міністра країни та ряду інших організацій із проханням про виділення коштів на перевезення праху поета та вшанування його пам'яті. Але відповідь була невтішною – на таке коштів немає.

Тоді у Гуляйполі при громадському об'єднанні «Жіноча рада» (Т. Кульбашна) створюється фонд пам'яті Василя Діденка, у банку «Україна» відкривається спеціальний рахунок для благодійних внесків. Важко збиралися ці кошти, бо скрізь злидні, матеріальна скрута... Та не хлібом єдиним живуть люди. Особливо постаралися учні та вчителі шкіл Гуляйпільського району...

І ось, нарешті, 25 червня 1997 року Василь Діденко навечно повернувся до своїх рідних, друзів дитинства, до своїх земляків і оспіваного у його віршах містечка:

*Добрий день, Гуляйполе натхненне,
І чолом вам, любі земляки.*

Наступного дня, незважаючи на літню спеку, на Сігорянському цвинтарі біля труни з прахом поета зібралось багато гуляйпільців. Приїхали вшанувати пам'ять свого колеги письменника і журналісти з Києва та обласного центру.

Промовці на мітингу говорили про Василя Діденка як про самобутнього лірика, справжнього патріота України, як про людину з прекрасною душею, чутливим до чужої біди серцем.

Григорій Лютий, поет: *«Я не був би, очевидно, поетом, якби не Василь Діденко. Він допоміг мені і через мене багато кому. Ця естафета духовності і зараз тягнеться в Гуляйпільському районі».*

Олександр Михайлюта, письменник: *«Гуляйполе народило Василя Діденка, а він народив пісню «На долині туман», яку знають і люблять не тільки в Україні, а й у всьому світі. Гуляйполе «На долині туман» – це єдине ціле».*

Петро Засенко, київський поет, Діденків однокурсник:

*«Як Прометей не вмер від ран,
Не вмере і мова – гарна зроду.
Я не останній з мозікан,
Я – син великого народу.»*

Василь Діденко мав право так заявити перед усіма нами. Він сповідав і жив так, як судилося поетові з відвертою щирою душею, покликаною нести людям лише добро. В його душі завжди жила надія на вільну, незалежну Україну. Його слова, його думки і його болі залишаються з нами. Василь Діденко належить не тільки гуляйпільській землі, не тільки вам, дорогі його земляки – він належить усій Україні, всьому українському народові».

Своєрідним продовженням виступів побратимів Василя Діденка, шанувальників його творчості є лист до редакції обласного радіо Лідії Павлівни Сироватченко, яка була сусідкою батьків поета.

„У грудні 1960 року тяжко захворіла моя 10-місячна донька. Так трапилося, що в той час ніхто з рідних не зміг сходити в аптеку сусіднього села за потрібними ліками. Вийшла я пізно ввечері на вулицю і плачу – може хтось зустрінеться, допоможе... Аж ось підходить до мене Васько Діденко, який приїхав до батьків. Розповіла я йому про своє горе – Васько віддав мені свій пакет з газетами і книгами і побіг у село за 5 кілометрів. За годину-півтори такі потрібні ліки були в нашій господі... У Василя в серці було добро.»

То вже значно пізніше, коли пісню Василя Діденка співала вся Україна, її автор приїхав додому, на диво, гарно зодягненим, усміхненим. Ішов він рідною вулицею, зупинявся біля Міхневичів, Лавриненків, Клименків, Якименків, Сироватків, у яких росли дівчатка 5–7 років, і з бентежною гордістю говорив батькам, що в тій пісні їхнє дівча по стежині ішло:

За дівчам тим і я,
За дівчам тим і я ступав,
Бо в долині туман,
Бо в долині туман розтав...

Зараз моїй доньці 37 років. Живе вона в Дніпропетровську. Влітку минулого року донька приїжджала у відпустку в Гуляйполе і вперше поклала квіти на могилу Василя Івановича, який врятував її життя. Доземний уклін усім, хто взяв участь у перевезенні його праху в рідну землю”.

Виконанням заповіту Василя Діденка „Поховайте мене в Гуляйполі” ми навіки утвердили себе на своїй землі, усвідомивши, що ніщо не витравить з наших душ почуття любові до рідного слова, літератури і мистецтва, любові до національної духовності. Пам’ять... На неї має право кожна людина. Я вже не говорю про тих, хто залишив в історії культури рідного народу помітний слід.

Для увічнення пам’яті відомого українського поета сесія Гуляйпільської районної ради в 1997 році присвоїла ім’я Василя Діденка центральній районній бібліотеці. На будинку, в якому він народився і жив, відкрито меморіальну дошку.

З 10 вересня 1998 року ім’я Василя Діденка носить Ширмівська середня школа Погребищенського району Вінницької області, яку свого часу закінчив майбутній поет..

Згідно з рішенням Запорізької міської ради від 19 лютого 2016 року, вулицю ім. Боженка в Шевченківському районі переіменовано на вулицю ім. Василя Діденка.

Пам’ять про талановитого нашого земляка, славнозвісного національного лірика зберігатиметься вічно в серцях українського народу.

Василь ФЕДИНА,
диктор Запорізького обласного радіо (1961-2002 р. р.),
Почесний журналіст України,
Заслужений працівник культури України

ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ ДІДЕНКА ІЗ СУЧАСНИКАМИ

До Максима Рильського

1.

Добрий день, Максиме Тадейовичу!

Посилаю Вам свою книжечку «Зацвітай, калино». Якщо буде Ваша ласка, напишіть, чи можна з Вами зустрітися. У мене є до Вас невеличке прохання (про нього скажу при зустрічі, якщо вона можлива).

От все.

До побачення.

З глибокою повагою Василь Діденко.

Моя адреса:

м. Київ, вул. Освіти, 4

гуртожиток університету

Діденко Василь Іванович.

(без дати)

Зберігається у фондах Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського.

2.

Добрий день, Максиме Тадейовичу!

Дозвольте потурбувати Вас, може, не зовсім чемним запитанням: Чи можна потрапити в антологію української поезії, що виходить цього року у Держлітвидаві України, двадцятирічному автору, який ще не є членом СПУ, але книжка якого через пару місяців виходить у видавництві "Радянський письменник".

Скажу ще, що цей автор абсолютно не розраховує ні на яку авантюру, а тільки щиро просить взяти до антології кілька своїх поезій, якщо вони того варті та якщо це можна зробити Вам. Його зошит наприкінці 1955 року Ви посилали у редакцію журналу "Дніпро".

Почав друкуватися 1953 року в обласній газеті "Вінницька правда". Пізніше був у ж. "Піонерія", "Літературній газеті", "Мо-

лоді України", "Радянській Житомирщині", "Київській правді" (добрірка з "шапкою" М.П. Стельмаха), ж. "Жовтень" (1957 рік, № 1, добірка "Лірика" – моя та Гірнікова), в газеті "Київський комсомолец" та в університетській багатотиражці.

Чекаю відповіді.

З пошаною В. Діденко, студент 3 курсу філологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка.

13 лютого 1957 року.

Лл, Фонд Максима Рильського, ф. 137, № 4027.

3.

Дорогий Максиме Тадейовичу!

Маю до Вас велике прохання: прочитайте кілька моїх поезій (додаю їх до цієї цидулки), скажіть свою думку про них.

Безголових сонетів я досі не втнув, проте, гадаю, що й такі матиму незабаром у своєму доробку. Хай тоді беруть їх критики за барки (за вуха й за чуб тягти не зможуть – сонети ж безголові). Щоправда, зараз не знаю, що робити і з головатим безголов'ям – чотирнадцятирядковими штуками. Періодична преса руками й ногами відмахується від них.

Дуже хотів би зустрітися з Вами сам на сам.

Принагідно як читач висловлюю Вам щирю подяку за "Голосїївську осїнь".

З повагою В. ДІДЕНКО

КИЇВ, 17 лютого 1960 р.

МАТИ

І народила. Й сповила. І слово
Навчила мовити. І напуття
Дала мені, щоб я своє життя
Не збур'янив, а скрасив колосково.

Матусенько! Мої вже старости
Співають нині про сумне й веселе.

Пливуть згадки. І хтось говорить: "Леле!
Невже це справді посивіла ти?"

То все пусте, що вороття не буде
Літам, які вже зникли вдалині, —
Про тебе той ніколи не забуде,
Кого ти по стежках і по стерні
Проносила й казала: "Бачте, люди,
Мале — а вже всміхається мені".

БАТЬКО

Я задивлявсь на руки мозолясті,
Коли з села на станцію ішов.
Але не смів до них свою любов
Укласти в слово. Гірше від напасті
Хвальби не терпить він. Та знов і знов
І оре й сіє і думки вихрясті
В болючій скруті і в жаданім щасті
Несе полями, чистий, сивобров.
Він став назавжди в шерехи суворі
Людей, що оновляють світ,
Що не схиляють чола у покорі,
І з життєвих зіходячи орбіт:
Діла невтомні світять, наче зорі,
Синам і дочкам у розгоні літ.

БОРОТЬБА

Немає Вишні, Галана, Довженка...
А ти вставай і камінь зла дрови.
І знай: життя — то не з вистави сценка
І не старців турбота про торби.
Не нарікай на долю, що скарби
Вона ховає справді глибоченько.
Не слухайсь тих, що кличуть на оденки,
Плекай неспокій, правди гнів люби.

Охочих легко вік прожить — багато,
А ти себе в ці шати не ряди.
Не буде злодієм братів розп'ято,
Не станеш кволим і вряди-годи,
Лиш боротьба, в яку ти віриш свято,
Спрможна дух підносити завжди.

Василь Діденко

ІЛ, Фонд Максима Рильського, ф. 137, № 4028.

4.

Вельмишановний Максиме Тадейовичу!

Даруйте, що знову звертаюся до Вас "у письмовій формі".

Мені хотілося б почути Ваше слово про можливість видання в Держлітвидаві УРСР книжечки, на полях якої у свій час Ви поробили зауваження олівцем та яку я після доопрацювання віддав Богданові Максимовичу, щоб той передав Вам.

Прошу, напишіть мені відповідь.

Василь Діденко.

8.12.63

Запорізька обл., м. Гуляй-Поле, вул. Чапаєва, 26-а.

ІЛ, Фонд Максима Рильського, ф. 137, № 4029.

5.

Вельмишановний Максиме Тадейовичу!

Дуже Вас перепошую, але знову не втерпів не написати Вам листа.

Домовлявся з Вами про одне, а роблю друге, себто сказав, аби рукописа було віддано у "Молодь" В. Я. Грінчакові. Діло в тому, що "Молодь" обіцяє мені 3 аркуші на 65-й, а прогавити, спізнитися з подачею рукописа не хотілося б.

Якщо збірка, що була у Вас, тепер у Грінчака, то це добре.

Хотів би ще поспитати про таке:

Чи не можна було б, сподіваючись на ідеальне, видати мені в

цьому році – незалежно ні від того, що більша книжка планується, ні ще від чого-небудь – видати книжечку таку, яку б Ви уклали, як ми про це домовлялися – сторінок на 30-40.

А для мене зараз діло це було б великою виручкою. Саме зараз, а не потім. Не через півроку й не через рік. І саме невеличк збірочку хочеться мати.

Коли Ваша ласка, повідомте мене про такий варіант.

"Зграю веселиків" я передав дирекції Гуляйпільської СШМ.

1. Учні й учителі щиро задоволені.

Чи Ви вже повернулися з Пущі і як Вам зараз?

Зичу Вам світлої провесни, коли з'являється отой хвилинок чий "перший пролісок рясного передзілля".

Василь Діденко.

24.2.64.

Запорізька обл., м. Гуляй-Поле, вул. Чапаєва, 26-а.

P.S. У 65-му році Держлітвидав не випускатиме перших видань, а лише перевидаватиме. Як би його зробити, щоб Р. Чума та "викроїв" паперу для мого манюсенького метелика? Викроїв: березні-квітні 64-го. В.Д.

Максиме Тадейовичу!

Про результат прошу повідомити мене на адресу: Запорізька обл., м. Гуляй-Поле, вул. Чапаєва, 26а Василеві Ів. Діденку.

ІЛ, Фонд Максима Рильського, ф. 137, № 4030.

6.

Дорогий Максиме Тадейовичу!

Я досі не знаю, чи рукопис мій у Вас, чи у видавництві "Молодь".

Якби я мав листа з видавництва, певно, зайвий раз не турбував би Вас. А так не маю вістки ні од Вас, ні з видавництва.

Прошу, дайте мені відповідь.

Усміхнено, не сердячись – Василь Діденко.

11.3.64.

Запорізька обл., м. Гуляй-Поле, вул. Чапаєва, 26-а.

ІЛ, Фонд Максима Рильського, ф. 137, № 4031.

До Павла Тичини

1.

Дорогий Павле Григоровичу!

Надсилаю Вам свій невеличкий зошит віршів.

Прочитайте, будь ласка, і скажіть свою думку.

Якщо вони сподобаються Вам, можете не повертати назад, а лише напишіть хоч маленького листа.

Буду дуже вдячним.

А якби Ви знали, як горить моє серце і як несміло юною, сімнадцятирічною рукою виводжу я оці рядки.

Мені чомусь трохи страшно давати на перегляд Вам свої ще, може, зовсім зелені творчі вправи, але що ж: пробачте.

Просто пишу те, що відчуваю на душі, на серці.

Чув про Вас як про дуже хорошу, чуйну людину.

Надіюсь. Жду.

З пошаною і любов'ю Василь Діденко.

11.IX.1954 м.Київ.

ЦДАМЛМ України, ф.464, оп. 1, од. зб. 8279, 1-2 арк.

До Любові Забашти

1.

Дорога Любо Василівно!

У Вашій збірці дитячих віршів "Пісня зеленого клину" найбільше мені сподобалися такі твори, як-от: "Бобри-будівники", "Гостинці", "Снігуронька" та "Кленове листя". Цікаві й інші речі, але до них я ставлю ряд зауважень. Найголовніше – це стилістика, фонетика й правопис.

У вірші про гриби чомусь відсутній (у третьому рядкові) підмет. Надруковано "У росі скупаємось". Потрібно було написати "Ми в росі скупаємось". "В" між приголосними в українській мові як сполучник (треба прийменник. – *Ред.*) не має права на вживання. Це – заради вимови "І сховаємось в траву" – поганкувати звучить. Опрацюйте або замініть рядок.

Вірш "Берізонька" милий, привабливий собою.

Потрібно зробити тільки дві правки (заради ритму й літературної норми, а також для уточнення літературного наголосу).

Надруковано: "Зелені твої кіски". Потрібно дати ось що "Твої зелені кіски".

Надруковано "І білі свої нозі". Краще буде: "І чисті білі нозі".

Вірш "Вербичка" непоганий думкою і виглядом, але розхристаний ритмічно, написано його поза будь-яким уявленням про класичний хрестоматійний розмір вірша.

У "Сойчиних коморах" замість "шишкі" написано "шішки". Замість фрази "Як упаде на землю сніг" або "Коли ж спаде..." заставлено невідредаговану подачу "А як впаде..."

У множині пишемо "шишкі", в однині – "шішки". "Чи зерно з шішки вибиває" – наголос правильний. А "жолуді і шішки" ніте. Тут доречні "шишкі".

У "Шишкарях" погана рима "віхоли – ніколи".

Вірш "Зимове" заслуговує на високу оцінку. І все ж у ньому кілька невдалих місць. У другій строфі відсутній підмет. Щоб він з'явився, то мусимо відредагувати вірш так:

Ти рум'янеш личенька,
Ти вертиш замети...

Остання строфа має свою незугарність (погана вимова на зламі двох перших рядків.

Написано: "А коли натомимось – В хату до тепла!". Треба ось що: "А коли втомилися – В хату...". Тут язик не спотикається, фраза не застряє кісткою в горлі.

Кращого звучання варто добиватися і в таких випадках:

1) Любимо ми бігати

2) Дерева – валять.

У принципі "Бобри-будівники" – твір чудовий: і головне звучить, і читається легко, просторо.

"Зубри і олень" – добра тема, але авторка інколи забуває про український наголос. Надруковано: "Щоб олені йшли до водопою". Це наголос російський. По-українському вимовляємо "олені", бо "олень". "Стадо" і "з татом" – рима вкрай експериментальна, та все ж звукосполучення "із зубром йде" ще гіршого покрою. У цьому випадку (після приголосної пишемо "іде", не "йде". "Оленя до зубра бігло радо" – чи як там?

"Осінній дуб" у Вас, Василівно, – чудовий, поетичний. Чому ж і тут стільки елементарної невचितки, стандартної неуважності: від вітрів (краще – од вітрів)

не гнеться [два "не" (не г не)] поміж берез вродлива [літературно – беріз (а вродливих чи яких – треба подумати, бо після приголосної знов-таки пишемо "уродливих")]. Фраза "Стоїть у лісі він один" має досконаліший український відповідник: "Стоїть у лісі він сам". Порівняйте українське слово "самотність" із російським словом "одиначество".

Розраховую на Вашу увагу до моєї справедливої кри(ти)ки.

Привіт Оксані.

Василь Діденко.

11.IX.1983, Київ.

ЦДАМЛМ України, ф. 517, оп. 2, од. зб. 367, 1-4 арк.

2.

Любо Василівно, привіт!

Будь ласка, подивіться на грошовий талон. Це повторне повідомлення. Якщо Ви цей гонорар отримали, то на пошту "Київ – 24" не йдіть. А як не отримали, то поспішіть.

Мені особисто вкладіть у конверт сьогоднішню адресу Вашої вихованки, блакитноокої дев'ятикласниці Оксани. Аж не віриться: уже в дев'ятім! А стежка біля ірпінського малинника й сьогодні нагадує про неї – дивну й загадкову дівчину.

Буду радий подарувати Вам дві нових книжки. Одна вийшла торік у "Молоді", друга з'явиться в "РП" місяців за 3.

Жду од Вас точної Оксаниної адреси.

Індекс. м. Львів (цифра) вул. Городецька (чи яка) буд. і кв. або м. Львів, СШ № (цифра), 9 (літера – "а", чи "б", чи "в").

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

28.XI.1983, Київ. Василь Діденко.

Л. В. Забасти

Солов'їний май
Знов прилине в гай,
Задзвенить пора,
Що хмарками гра.

Що в глибінь ліска
Дітвора гука,
Вигук шле на "у":
"Де ви тут? Ау!"

Солов'їний май
Нам про рідний край
Наспліта казок
Над роси разок.

Веселковий шлях
Намалює мла,
Де в ясних полях
Стежечка лягла.

Київ, 15.I.1984.

ЦДАМЛМ України, ф. 517, оп. 2, од. зб. 367, 1-2 арк.

До Миколи Лиходіда**1.**

Колю, не дарма кажуть: "Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться". Так і ти. Скільки віршів не надрукував, скільки не з'їв ковбас, а з помилками розлучатися не хочеш.

Візьмемо для прикладу твій недільний (першотравневий) опус "До питання про піаніно".

У третім рядку не на місці "маестро". Це щодо логіки. Адже маестро – виконавець. Мабуть, ти не забув Пушкінового застереження у прекраснім романі "Евгеній Онегин": "Не мог он ямба от хорея, Как мы ни бились, отличить". На жаль, до невдач, які підходять під цей шаблон, цілком належиш і ти. Інакше, якби ти

був розумний у цьому випадку, не лінувався зважати на закон віршування, то не написав би лівою ногою рядка, який усім у носі крутить. Ось він, той каверзний рядок:

"Відкрийте йому в березень вікно".

А нормально:

"Йому відкрийте" і т.д.

А далі ти не контролюєш евфонії: "про всяк момент в душі музичній". Сумнівний геть і фортеп'ян (казна-що). Або "як кажуть". "Гудуть вітри". Забіли. А ти пишеш: "Як в Глінки".

Колю!

Ніколи не гнушайся майстра по настройці піаніно чи й мене – не тільки лірика, а й критика.

А в Тичини ж тополі арфи гнуть, тобто стоїть підмет і додажок. А ти чому це схибив, перебрехав Павла Тичину? Чому ти позбавлений слуху: "де, як в Чайковського, така пора". Щодо змісту і синтаксису наступна піфразу "ні к чому".

"Роза ветров" – це норма, перевірена давно. А ти замість троянди, мальви, ружі лиш неукраїнське – "роза" сподобав.

Зоставайся здоров та пиши мені.

Вітаю твій зріст і голову –

син степу Василь Діденко.

18.VIII.1988, Гуляй-Поле.

2.

Колю, швидко шпарни мені листа на Київ.

Я ставлю проблему: купівля хати в Гуляй-Полі.

Хату знайшов. Ціна доступна. Але мушу дати довідку (Яка в мене в Києві квартира? Тут потрібна форма № 3).

Як мені розійтися з жінкою, що має 2-кімнатну квартиру і 12 років зо мною живе?

Спадкоємець продаваної хати має квартиру в Запоріжжі (на вул. Чарівній).

Зайди у відділ поезії Запорізького околотку, одбери там яку-небудь мою книжку для публікації в "ЗП" і віршів, і фото. Як підкождеш, я з Києва щось привезу.

Що далі?

Як письменник я маю право бути вдома, на службу не ходити, тобто маю право ніде не працювати. Вистачить із мене і головної роботи – мистецтва складати гарні вірші. Але Спілка письменників УРСР (Ю. Мушкетик та інші), Київська організація (Драч і Ко) повинні дати довідку, що я маю право на робочий кабінет і на дачу як провідний письменник республіки чи як звичайний член Спілки.

А Запоріжжя могло б мене втішити подібними папірцями які вкрай необхідні для Гуляйпільської міськради? При купівлі хати слід витримати формальності. Жду відповіді.

Василь.

31.VIII.1988.

3.

Колю, привіт!

Це – сигнальний.

Давай повну сторінку в "ЗП" разом із оцим портретом.

У Гуляй-Полі я цокатиму на машинці, а в Києві ніколи роби ти передрук.

Віддай дівчатам із машбюро такі вірші із "Райнньої ластівки" – "Тарас Шевченко (кантата)", "Зацвітай калино – Микола Сому", "Берізка – Тані Садовниченко" і всі інші, які ти схочеш віддати.

Я тобі надішлю ще дві-чотири чи більше своїх нових книжок ("Дивокрай", "Дзвінка фонетика" і т. д.)

У Запоріжжі я буду, мабуть, знову у п'ятницю.

Василь. Київ, 6.IX.1988.

Біодовідка буде в наступній бандеролі.

М. Лиходіду

Як далеку славу,
Як вогні та дим,
Пройдемо заграву
Ми, як Никодим,
Що гуляв між плавень
Бувши молодим,

Що торкавсь до ставень
Жеребцем гнідим
Краю волі здавен
Був наш дух радим.
Скільки золотавин
Там, де грає дим!
Скільки на Олімпі
Спихав жару Зевс.
І тютюн палив ти,
Ватру-василевс.
Голова Сіркова
І гетьманська тут.
Люлька козакова
Світ звільня від пут.

4.

Колю,

тут – біографічна довідка. Наприкінці книжки. Перед "Змістом".

Став довідку в мою запорізьку повносторінкову добірку.

Вірш "На долині туман" і новий вірш про тебе я сьогодні вислав.

"Полям іду я" або "День неодцвілий" – мій вірш із "Заповітної землі", як і відомий тобі твір – пісня "На долині туман", озвучено музикою Бор. Буевського.

Учорашнього вірша з присвятою "М. Лиходіду" я сьогодні уінакшив, зробив кілька нових строф, ін'які місця відредагував. 4.IX.1988 на станції Ірпінь у поштовім кіоску я купив 2 примірники збірки "Нові пісні" "Музична Україна – 88/3". Ноти нової пісні Буевського займають 5 сторінок (мої слова "Полям іду я"). Далі – "Малиновий звон" А. Поперечного. Тираж нових пісень 3 тисячі.

Думаю, що в Запоріжжі я обов'язково запропоную тобі і новий текст, і нову мелодію – хай співають запоріжці. А мою велику добірку лірики давай без нот, лише вріз зроби: "Антологія запорізької поезії" та "Наш лідер ліриків – Василь Діденко" і т.д., і т.п.

З привітом – твій В. Д.

7.IX.1988, Київ.

5.

Колю, привіт!

Я щодня пишу й цокаю на машинці нову лірику. Сьогодні рахунок великосторінкової добірки у "ЗП" надсилаю тобі ще дві книжки.

Василь. 8.IX.1988, Київ.

6.

Колю, привіт!

У ніч із 15-го на 16-те вересня у запорізькому поїзді "Київ Запоріжжя" у мене боліло серце. А вчора, 17-го вересня у мене була по тілу кропивниця. Сьогодні я відчув себе непогано і написав першого після Києва запорізького вірша. А як моя добірка Яворський без тебе ніц не відає. Чи ти вже видужав? Постарайся побільше мед уживати, закип'яти шалфей, ромашку, а ще – лисички суниці. Лимон став на перше місце.

Василь Діденко.

18.IX.1988, Гуляй-Поле.

7.

Колю, привіт!

Чи ти вже видужав? Коли надрукуєш сторінку моїх речей "ЗП"? Антологія запорізької поезії має дуже багато хиб, друку багато сирих, неопрацьованих творів. Художня, звукова недосконалість притаманна і опублікованій добірці В. Лісняка. Якщо вже хтось упорядковує цю антологію, то він повинен дбати і про форму, і про зміст, і про хрестоматійну досконалість, а не про яку-таку провінціальну дешевизну і некваліфікованість.

Треба, щоб антологія відповідала високим смакам і Києва, Запоріжжя, а не була справою малопотужних і малокультурних літературних сил.

Надсилаю тобі ще кілька віршів.

Бухгалтерії видавництва "Комунар" скажи, щоб гонорар мені за 25 вересня "ЗП" розмітила на Гуляй-Поле. Повна адреса така: 332830 Запорізька область, місто Гуляй-Поле, ошадкаса № 534; рахунок № 35593, Василю Івановичу Діденку.

Сьогодні – день народження мого кума. І мені приємно, що, нарешті, і в мене буде п'ятикімнатний будинок, за який завтра я заплачу повну суму вартості.

Буде, Колю, й тобі куди приїздити в Гуляй-Поле.

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

28.IX.1988,

Гуляй-Поле Запорізьке.

8.

Добрий день, Колю!

Сьогодні я вже купую хату в Гуляй-Полі. Землі взяв 15 соток.

Міцно тисну руку.

Василь.

1.X.1988, Гуляй-Поле.

9.

Колю, читав позавчора твої вірші в "ЗП".

Мабуть, ти вже на роботі. Але чому досі не вийшла в світ моя подача, подача моїх віршів ні в рубриці "Антологія запорізької поезії", ні тим паче в окремій сторінці?

Читай у жовтневім номері "Малюток" мій віршик про осінь.

А в Запоріжжі неодмінно проконтролюй ще таку необхідну точність: на будь-які гонорари у мене адреса єдина. Тому лише на цю адресу надсилай мені і винагороду за вірш "У сипкому листі осокорів", надрукований у "ЗП" 25.IX, у сторінці "Світлиця".

Отже, раз і назавжди передай бухгалтерії мої розрахункові координати: 332830, м. Гуляй-Поле, ошадкаса № 5343, рахунок № 35593 Василю Івановичу Діденку.

ГП, 13.X.1988.

10.

Шановний товаришу Лиходід Микола!

Чому "Запорізька правда" протягом осені 1988 року не перерахувала мені жодного карбованця гонорару ні на адресу: 332830

Гуляй-Поле, ошадкаса № 5343, рахунок № 35593, ні на будь-як іншу адресу?

25 вересня "ЗП" вмістила мій вірш під рубрикою "Світлиця" 2 "В сипкому листі осокорів" – я не отримав ні копійки.

19 листопада вміщено мою публікацію під рубрикою "Запорізька поетична антологія" – 6 віршів. То, можливо, буде мені вписано гонорар і за 25 вересня?

Жду відповіді і кількох цілих, непожмаканих і непотертих примірників "Запорізької правди" за 19.XI. 1988 (таких чистих рівних, як з-під ротаційної машини).

Петра Ребра прошу завітати до редакції "ЗП" і з'ясувати причину ненарахування мені гонорару за 25 вересня (за 41 рядок вірша!), а також узяти для мене примірник "ЗП". Крім того, вважаю, що пора вже йому, нашому Петрові зробити фотознімки для мене з того негатива, на якому зняті Лісняк, Лаптур, Ребра влітку 1960 року. А ще – Ваня Кашпуров.

Антону Яворському я повідомляю, що фотознімки Анатолія Плясовиці, на яких я та Яворський у редакції "ЗП", збереглися і незабаром будуть репродуковані та надруковані в достатній кількості примірників.

Редактору товаришу Похвальському я висловлюю подяку за виправлення свавільних редакційних помилок, допущених у вірші "Тарас Шевченко" 8.III.1988. Справедливість узяла гору публікації цього твору 19. X.1988. Приємно тішить око вся 15-16 сторінка "Запорізької поетичної антології". Треба, щоб і надальші поетичні матеріали готувалися в "ЗП" сумлінно, зразково.

Лиходідові Миколі пора вже повідомити листом до мене причину отруєння і надіслати мені хоч кілька своїх збірок, а також кож "ЗП" за 19 листопада.

Відділ прошу регулярно друкувати мої вірші, адже в записці у відділі є не тільки "Прозоринь Запоріжжя", а й десятки інших моїх творів.

У грудні я надішлю новорічні та ін'які зимові поезії.
Моя київська адреса: 252001 Київ-1, вул. Постишева, 14, кв. 1
Василію Івановичу Діденкові.

Моя запорізька адреса: 332830 Запорізька область, міст. Гуляй-Поле, вул. 9 січня, 226. Василію Івановичу Діденку.

Правомочні й такі адреси: 252010 Київ-10, вул. Суворова, 3,
Літфонд, Василю Діденку та 252024 Київ-24, вул. Орджонікідзе,
2. Спілка письменників України, Василю Івановичу Діденкові.
Золотої погоди всім працівникам!

Василь Діденко
30.XI.1988. Київ.

11.

Колю, привіт!

Приклад редакційних каверз на факті – "ЗП" за 8.3.88! Будь ласка, пришли мені непсований вірш "Тарас Шевченко" у "ЗП" за 19.11.88.

Вишли мені рівну газету у рівнім конверті – примірник дістань у редакційному архіві або в редакційній бібліотеці.

Міцно тисну руку.

Василь. Київ, 6.12.88.

Моя постійна адреса – у Довіднику Спілки письменників.

Доводжу до твого відома, що видавництво "Детская литература" (Москва) у книжці "Край мой тополиный" (випуск був у листопаді) надрукувало мої вірші, за які прислало мені 60 карб 83 коп гонорару. В.Д.

12.

Колю, привіт!

Якийсь гонорар братова дружина Зіна вже знайшла (22 карб 60 коп). Чи не він був у розмітці, як 25 карб? Ідеться про вірш за 25.IX.1988 ("ЗП", рубрика "Світлиця"). Я побачу в Зіни переказ і отримаю ці гроші, якщо це той гонорар, якого я 3 місяці шукаю. Якщо це не він, то ми знов його будемо шукати в Запоріжжі і в Гуляй-Полі.

На жаль, я досі не отримав цілого, чистого примірника "ЗП" за 19.XI. Швидко заклади цей номер у бандероль чи у побільший конверт і негайно пошли мені на Київ.

Сьогодні я написав тринадцять нових творів, одного вірша присвятив, як ти бачиш, твоїй милості.

До зустрічі!

Василь Діденко. Ірпінь, 13.XII.1988.

13.

Колю, привіт!

Пришли, будь ласка, мені особисто на адресу: 332830, Гуляй
Поле, вул. 9 січня, 226 примірник "Запорізької правди" за 19 листопада – чистий, рівний, непорваний і небруднений. Використай побільший конверт.

Як можеш надіслати 2 примірники, то це буде зовсім прекрасно! Адже і мій син, який пішов недавно до війська, жде "Запорізької правди" з моїми віршами.

Тисну руку.

Василь.

22.XII.1988, Ірпінь.

14.

Колю, привіт!

Узнай, чи це той гонорар, що розмічено мені за 25 вересня чи це якийсь новіший. Пора вже встановити істину. Бачиш, яким трудом і неохотою листоноша, яка не обслуговує мій будинок на вул. 9 січня, 226, а яка інколи приносить пошту на адресу моєї матері, змушена була тепер, аж через 3 місяці повернути мій же гонорар.

Василь Діденко.

23.XII.1988, Ірпінь.

15.

Дорогий Колю,
жаль, що ти народився 1 листопада, а не 1 квітня, як Микола Гоголь.

Але і так у тебе досить хисту.

Як маєш охоту, переглянь уривки з двох моїх листів до Гуляйпільського прокурора.

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

25.XII.1988, Ірпінь.

16.

Колю, привіт!

Негайно пришли мені 3 останні мої збірки, а саме: 1. "Червоний вітер" ("Молодь", 1982, 30 коп), 2. "Дивокрай" ("Дніпро", 1987, 80 коп), 3. "Ранню ластівку" ("Радянський письменник", 1989, 40 коп). Попутньо прихопи і четверту із моїх останніх збірок – "Дзвінку фонетику" ("Радянський письменник", 1984, 40 коп).

Буду вельми вдячний.

Твій товариш по Січі Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 25.V.1989 року.

Коштуватимуть ці книжки 1 карб 90 копійок.

Зайди-но до магазину "Жовтень", ще до якого-небудь. Якщо не знайдеться у Запоріжжі усіх перерахованих збірок, то пришли мені хоч одну-дві. Бо в Гуляй-Полі немає в мене жодної. Так і виходить, що швець зостався без чобіт. Чи збираєшся ти що-небудь моє надрукувати в "Запорізькій правді"? Тисну руку.

Друг Пегаса – Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 25.V.1989 року, 10 годин ранку.

17.

Колю,

надрукуй у "ЗП" добірку моєї лірики чи хоч один який-небудь літературний куток моїх творів.

Тисну руку.

Василь.

26.V.1989, ГП.

18.

Колю привіт!

Негайно пришли мені 2 примірники журналу "Україна", № 20 – для мене – поета, що постійно живе в Гуляй-Полі, і для мого сина, який служить у Білорусії. У Вані й у мене є всі примірники за цей рік, але бракує 20-го.

Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 29.V.1989.

Колю, привіт! Прочитав я сьогодні в "ЗП" за 7.VI. 1989 р. Інформаційний вріз про загибель у автомобільній катастрофі талановитих і скромних запорізьких поетів Моруги та Літневського

Прошу дістань де-небудь у Запоріжжі книжку Геннадія "Полюси" і будь-яку збірку лірики покійного редактора "Барвінка". Назва журналу мовою мертвої латині означає "могильний цвіт". Жаль, що не стало саме наших, запорізьких професіоналів! Так чи вони самі розбилися, чи на них налетів чужий транспортний засіб – прошу коротко напиши мені про суттєві обставини загибелі цих поетів. У Моруги перші вірші були дуже квітчасті, гарні, а про його збірку "Сурми тиші" (назву подаю приблизно) була зроблена як-небудь, без зважання на закони попиту й майстерності. Це був 1972 рік. Протягом 17 літ Василь устиг вирости на філігранного поета, про що свідчить його вірш "Міст через Хортицю". Василь тримався у СПУ досить відчужено щодо мене, тому я мало і його творів читав. У Коктебелі шматок "Літературки" з його добірки у вересні 1980 року я та мій син під час дощу над Чорним морем, на прибережній скелі, за десять метрів од штормової хвилі, розводять вогонь, щоб зігрітися, вкинули в багаття, адже ми були фактично безпритульні у похмуру ніч. Літневського в чорній шкірянці у голеному тілі "Мир" у Києві десь 198 якого року показав мені ти. Там же був і Гриша Лютий. Там же мене сфотографовано (кадри я отримав у 198... року, подивлюсь на фотографії). Там же ми з тобою після експериментів на моїй квартирі пили міцне кисло-солодке болгарське вино. Літневського я майже ніколи не читав, рідко мені траплялися його вірші в запорізькій пресі. Обидва хлопці були, як скромні галагани, худі, з підтягнутими шиями. Якогось року Моруга в Коктебелі жив у моїй кімнаті, тобто він писав поезії і пив у малих мерзавчиках звичайний коньяк, маючи путівку в четвертий корпус восьмої кімнати Будинку творчості "Коктебель". У вересні-жовтні 1977 року, з 20 по 15 число, я написав найкращих у моєму доробку 80 чи більше віршів, до 13 листопада з'явилися у мене і ялтинські та судацькі поезії. Сьогодні якраз день народження дівчинки гуляйпільчанки, що дала мені зразкове натхнення для кримського циклу. Їй 24, вона досі не одружена. Бачив я востаннє її 6 років тому, а батько з косою проходив бережком Гайчура півтижня тому

Купи мені "Україну" – 20 номер і вишли бандероллю. Також, як зможеш, дістань п'ятий номер журналу "Київ". Де й коли загинули наші хлопці – напиши. Дробаху, який сильно полисів, але зберіг прекрасну вдачу запоріжця на Київській ГЕС, я зустрів у редакційній кімнаті журналу "Київ" 2 місяці тому. Жду твого листа і дій.

Тисну руку.

Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 13.VI.1989.

20.

Колю, привіт!

Будь ласка, негайно сповісти мене, який номер поштової філії і який номер будинку цієї пошти, яка обслуговує гуртожиток-готель сталеварів та інженерів заводу "Запоріжсталь". Мені, як ти знаєш, випало там жити по вул. 40-річчя Радянської України в будинку, № 18 (?)... уточни. Це поряд із Клубом металургів. З другого боку од клубу жив Лісняк.

Поїдь, порозпитуй, позаписуй і пришли мені кілька точних цифр у тексті. Тисну руку. Боєць літфронту Василь Діденко.

20.VI.1989, Гуляй-Поле.

21.

Колю, привіт! Будь ласка, передрукуй у перший примірник добірку моїх віршів і запропонуй Похвальському.

Василь Діденко, Гуляй-Поле, 26.VI.1989.

До Василя Басараба

Василю, день добрий тобі!

Щиро дякую за підтримку, за увагу до моєї творчості. Добре буде, якщо гонорар за "Вогні" (11 листопада) та за мініатюру "Дівчинко моя!" (3 грудня) бухгалтерія перекаже мені на Київ, на Спілку письменників (вул. Орджонікідзе, 2). До "Запорізької правди" я тяжію постійно. От і зараз посилаю нові поезії. Та хочу сказати й кілька гірких слів на адресу вашої редакції: чому одно-

го вірша безбожно обкарнано, а другого спотворено? ("Ластівка із вірою" це зовсім не те, що було в мене. А якби зважили на оригінал, не довелося б мені зітхати з приводу викинутого рядка "Іволга із вирію". Причому – крила голубі пасують до іволги куди більше, ніж до ластівки. В ластівки ж вони чорні!) Взагалі дуже погано вичитана ваша остання літсторінка. У третьому рядку вірша Т. Нещерет надруковано: із кос шовкових. Це ж елементарний коректорський недогляд!

Далі. Під Якуніним не поставлено адреси населеного пункту, а під Іваном Фадєєвим вона є. Наскільки мені відомо, Іван помер навесні цього року, і варто було б хоч два слова сказати про нього як про померлого поета.

І останнє. Хто вигадав оту врїзку, яка може тільки дезорієнтувати читача? На мій погляд, інтимні й громадські вірші є в кожного поета. І поділяти авторів на дві групи ("одні прагнуть до широких узагальнень, інші – до інтимної лірики") зовсім не слід би було. Кому потрібен отой ребус "На літературній п'ятниці". (Прозаїки О. Чумак, О. Фаєв, А. Ацеулов, В. Козик розглянули твори Ф. Сахненка, В. Козика і П. Данилової)?

Василю, не гнівайся, але, якщо надалі мої вірші хтось у вашій редакції спотворюватиме, я перестану виступати в "Запорізькій правді".

Привіт Людї й твоєму малому!

Тисну руку.

Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 6.12.67

До Олексія Опанасюка

1.

Дорогий Олексію!

Сьогодні перший сніжок злегка припорошив київські асфальти. Сьогодні – гарна погода. Сьогодні ж прийшов твій лист. Але я так і не знаю, чи ти одержав бандероль видавництва "Советский писатель", і чи тобі вона була призначена. Надіюся бути в Житомирі або за кілька днів, або за тижнів три.

Тисну руку.

Василь Діденко

14.XI.68, Київ.

2.

Любий Олексію!

Прошу, вмісти в своїй газеті – в "Комсомольській зірці" вірша Надії Шум-Хоменко. Вона – дружина відомого поета Івана Євтихійовича Хоменка, який помер 14 серпня цього року. Шум – це її дівоче прізвище. Хоменко – прізвище по чоловікові. У паспорті ж записано Фоменко.

Два примірники газети перешли мені, будь ласка, на мою домашню адресу, а гонорар (хай навіть карбованець чи троячку) на адресу авторки. Справа не в гонорарі, але сам факт надрукування вірша буде їй великою приємністю. Не сплутай Надії Шум-Хоменко з лубенською поетесою. Це – різні люди і за віком, і за стилем.

На Вінницю мені не пиши. Я тут буду ще днів чотири.

А київська моя адреса тобі відома.

Якщо в тебе немає під рукою моїх столичних координатів, то, на всяк випадок, пишу їх тобі ще раз:

Київ-1, вул.Постишева, 14, кв. 5.

От все.

Міцно тисну руку, обнімаю тебе.

Щиро, всміхнено – Василь Діденко

28.XI.68 р.

3.

Любий мій, славний мій друже Олексію!

Щиро дякую за теплий, зворушливий лист.

Посилаю тобі фото. Прошу, використай у добірці моїх поезій. Газету (один примірник) перешли мені на ту адресу, що на конверті.

Пролісків тобі, вітру розхлюпаного, весни усміхненої!

Міцно-міцно тисну руку.

Василь.

Київ, 19 березня 1969 року.

Любий Опанасюче!

Вдячний тобі за твій хороший лист. З Надією у мене вже все як слід.

Щодо віршів, то хотілось би, щоб ти надрукував хоч кілька.

Відповідь тов. А. Решетняка благородна, але непереконлива. Скажімо, "Радянське Поділля" 22 березня видрукувало такі поезії: "Вже весна іде на луки", "Коли співа кохана", "Отут колись був серцю відпочин", "Срібні звуки твого роялю"».

Чому ж ваша газета настільки байдужа до лірики, що навіть декларує цю байдужість: "вірші для книжки годяться, а для газети – ні"?

Все, що я послав тобі (крім листа, звичайно) використало Українське радіо (Київ, Хрещатик, 26).

Чому ж у вашій газеті вважають, що лірика – не для молоді?

Прошу, виправ становище і надрукуй один-два чи й більше віршів.

Бо я ж не пацан, щоб мене заспокоювати відписками на (...) Решетнякової.

За місяць надішлю тобі нову книжку лірики.

А поки що contra spem spero (без надії надіюсь) на газету з віршами.

Тисну твою невтомну редакторську руку, зичу моря квітів на весняній землі.

Василь.

28.3.69. Київ.

До Степана Литвина

1.

Добрий день, Степане Михайловичу!

На яку ти не кинь карту – скрізь виграш. І це прекрасно.

Чи даєш ти мою нову добірку на той четвер? Як відомо, її ще навесні було заплановано на вересень.

У книгарні "Поезія" (Київ, Паризької Комуни, 2) продаються дві мої книжки: "Дивокрай" (1987, "Дніпро") та "Рання лас"

тівка" (1988, "Радянський письменник"). За обидві книжки треба сплатити до каси 1 карб 20 коп.

Як я з'явлюся в Києві, то я тобі ці книжки подарую і підпишу.

Міцно тисну руку.

Постійний передплатник "Літературної України" поет і критик – Василь Діденко.

23.IX.1988, Гуляй-Поле.

До Івана Пільгука

1.

Дорогий Іване Івановичу!

Якщо Ви маєте фото, на якому стоїть група з восьми чоловік біля ірпінського багаття (пахло горіхове гілля, спалахували горіхові дрова, був ранній червень 1966 року), то підкажіть мені імена і країну двох іноземців. Спершу назву групу сфотографованих: Пільгук, Тарновський, Діденко, дружина Тарновського Марія Іванівна, гарна, вродлива дівчина (дружина іноземця, ви-значного письменника своєї країни, якої – Мексики, Чілі і т.д.), московська перекладачка, іноземний письменник та Кротевич.

Нині в покійниках числяться обоє останніх. Цікаво, яку представляв країну призабутий сьогодні письменник і як було звати його дружину та самого письменника?

Жду відповіді.

Щиро Ваш Василь Діденко.

24.4.79, Київ.

ЦДАМЛМ України, ф. 234, оп. 1, од. зб. 116, 1 арк.

До Василя Федина

1.

Васильку!

Дякую тобі за листа, якого ти послав мені на Гуляй-Поле в січні. На жаль, на той час удома мене не було, тому й не міг почути по радіо своїх віршів, про які ти читав.

А це тобі – кілька етюдів нової й давньої весни. Підкинь що-небудь в ефір.

У Запоріжжі буду днів за 10.

Тисну руку.

Василь Діденко.

6.3.67.

м. Гуляй-Поле.

2.

Васю!

Гонорар присилай мені лише на Київ: я там одержав недавно квартиру – одну кімнату.

Ще немає на моїй квартирі не тільки телефона й електро-дзвінка, а навіть поштової скриньки.

Тому поки що хай тебе влаштовує така адреса:

Київ-24,

вул. Орджонікідзе, 2,

Спілка письменників України,

Василеві Діденкові.

От все.

Міцно тисну руку.

Василь.

2.X.68.

3.

Добрий день, Васю!

Дякую тобі за привіт поштою – за невеличкий гонорар (9 карб 5 коп). Привіт цей тим більш симпатичний, що він із мого краю – із Запоріжжя. Отже, мої земляки слухали дещицю з мого доробку.

Васю! Будеш у Києві – завітай до моєї господи на вул. Дорогожицькій. Мій телефон: 46-33-30.

А поки що маю до тебе велике прохання: Якщо зможеш віднайти тексти мого виступу за серпень чи вересень 58-го року по Запорізькому радіо, то пришли мені їх на Київ. Буду безмежно вдячний тобі. Адже тих віршів я не зберіг ні в пам'яті, ані на папері.

Така ж доля спіткала й вірш "Космічне світання", написаний до перших роковин польоту Ю. О. Гагаріна. З першої полоси (через офіційний матеріал) колишньої "Запорожской правды" (нині там редакція "Індустріального Запорожжя") вірш вилетів. А по радіо звучав. Приблизно в квітні-травні 62-го року.

Чи не зарадиш ти мені у пошуках майже навіки втрачених речей?

Міцно тисну руку. Обіймаю тебе.

Василь Діденко.

22.2.71, Київ.

P.S. Можливо, якісь вірші є в обласному держархіві? Поцікався й перевір.

P.S. Мій син Іван росте. На 25-те лютого ц. р. йому буде рівно сто днів.

Привіт моєму Дніпрельстану!

В. Д.

4.

Добрий день, Василю!

Щиро дякую тобі за новорічний привіт, за листівочку.

Був я останнім часом дуже зайнятий сімейними справами – тому не писав тобі ані рядка, й віршів не посилав, і з новим роком тебе привітати не встиг. Причина? Причина дуже поважна: у ніч із шостого на сьоме грудня в мого рідного сина Івана було зафіксовано клінічну смерть (температура була 41,30, клали лід між ноги й до голови). Але все добре обійшлося. Дружина й син пробули в лікарні рівно десять днів, і від 15-го числа – вдома, скоро вже місяць буде, син видужує, поправляється, від 17 січня йому піде 15-й місяць. А вранці (якраз на 5-те грудня) в нього почалася рвота, було важке отруєння. Від чого? Поки що не встановлено.

Дружина моя порятувала сина в лікарні, а я був у відражденні, 4 дні не міг додзвонитися додому, додзвонився, коли Іванові стало краще (сьомого увечері). А на дев'яте число я вже й сам приїшов до лікарні.

За останні два місяці я майже не ходив на літературні вечори, був тільки на Сосюринім вечорі – 6-го січня.

Вечір пройшов гарно, але письменників-професіоналів у залі було негусто, переважали початківці – учасники традиційного січневого семінару школярів, що пробують сили в літературі. На закінчення вечора демонструвався кінофільм про Володимира Миколайовича за сценарієм його рідного сина Володі (В. В. Сосюри).

Дістану тобі автографи не тільки А.В.Головка, а й Марії Гаврилівни Сосюри та О. Т. Гончара.

До Запоріжжя й до Гуляй-Поля завітаю, мабуть, напровесні. Скучив страшенно за рідною мені стороною, за родичами й земляками.

Прошу тебе, Васю, розшукай вірш "Космічне світання" (на радіо я записував цей твір десь у квітні-травні 1962 року). Можливо, у запису вірш не має заголовка. Собі я пригадую із семи-дев'яти куплетів лише один рядок, у якому були такі слова: "і там, і тут, і тут, і там".

Якщо буде в тебе вільний час, то розшукай для мене й вірші, які я записував улітку чи восени 1958 року на Запорізькому радіо.

Усі цітвори мені зараз дуже потрібні: у видавництві "Дніпро" справді має вийти незабаром книжка моєї вибраної лірики.

Вітай свою дружину й доньку Ларису і скажи, що я привезу їм пролісків та рясту із білякиївського краю: з ірпінських чи з якихось інших лісів.

Одне фото (післяцілинне), де я з тобою на знімку, у мене зберглося, друге зберігає Симоненкова мати (йдеться про нашого тезка-поета).

Пиши мені. І зроби для мене хоч дещо у справі розшукування моїх творів.

З грошима у мене тепер сутужно, багато було витрат перед новим роком. Тому Головка і всіх інших куплю тобі десь через півмісяця, а тоді вже й про автографи дбатиму.

Тисну руку твою, щиро тебе обіймаю

Василь Діденко.

11.І.72, Київ.

Добрий день, Васю-Васильку!

Отримав твою бандероль, і лист, і... вірші мої. Щиро дякую. За місяць будуть автографи, якщо не всіх без винятку осіб, які тебе цікавлять, то принаймні більшості, у тому числі й тих двох чоловік, що їхніх творів ти мені не вислав.

Син мій Ваня вже повністю одужав, тільки трошки простудився днів чотири тому, крутить йому у правому вусі, іноді він кашляє, на очі набігають зайві сльози. Купив оце йому камфорне масло, дві піпетки й пірамідон. Повезу із меншої квартири (з мого кабінету) на більшу (сімейну).

Тепер три-чотири слова про мій приїзд на Запоріжжя. Буду там десь напровесні.

Вірші, які ти прислав, мене мало цікавлять: перший із них друкувався в другій моїй збірці, другий – у третій, у "Заповітній землі".

На твою домашню адресу я послав п'яту свою книжку "Дивосвіті любові". З автографом. Отже, першого автографа маєш. Мого. Ну, звісно, цей автограф дався мене найлегше. Узяв та й підписав тобі книжку. Інших автографів помаленьку навизбирую тобі.

Розпитував у мене про тебе Володя Біленко (він тепер головний редактор у "Молоді") і кланявся тобі низько.

Васю! Переглянь ще архіви радіо. Може, знайдеш те, що не пішло в ефір 28-го серпня 1958 року (чи якого там числа), адже, крім "Батьківщини" та вірша "Помереж мені, дівчино, льолю" (пізніший варіант – "Помереж мені, мила, сорочку"), у тій передачі мав бути нині загублений мій вірш про Україну та ще якісь речі (може, вони й не записані на магнітоплівку, може, й машинопису нема, а є лиш мої оригінали).

Дуже добре було б, якби ти переглянув архів обласного радіо від перших чисел квітня по кінець травня, а то й червня 1962 року та дав би мені знати, які ти вірші знайшов (називай лиш перші рядки). Найбільше мене цікавить вірш, у якому були слова "і тут, і там усім світам" (сім чи більше строф, на рядки – до 30-ти, зміст – про космонавтів і про сімнадцятий рік, про революцію). У "Запорізькій правді" та в "Запорожской правде" цей

вірш стояв на першій полові під заголовком "Космічне світання" і мав іти на 12-те квітня 1962 року, але офіціоз витис мого вірша і він так і не з'явився друком. Бандероль, яку я послав на видавництво "Дніпро" (тодішній Держлітвидав України), загубилася. І серед інших речей загинув цей вірш. Прошу пошукай. На радіо він міг звучати або 12 квітня або трошки перегодя, але ж не 3 квітня, бо на той час вірш не був іще написаний. А сонет, який ти мені вислав, друкувався в газеті "Молодь України" 16.3.63 та в книжці "Заповітна земля" ("Молодь", 1965).

Якщо матимеш вільну часину, то поцікався архівами колишньої "Запорожской правды" (Театральний проїзд) за 1958 (від серпня) – 59 роки. Я надсилав силу-силенну віршів своїх покійному В. А. Ліснякові (може, щось і збереглося чи в державному, чи в партійному, чи в редакційному архіві чи в паперах самого Василя Андрійовича – поцікався).

1973 року видавництво "Дніпро" (я мав розмову з директором в-ва О. І. Бандурою) має намір опублікувати моє вибране – аркушів на 6, на 8. Це так – на 250, 300 з гаком сторінок.

З усього, про що тебе я тут прошу, зроби для мене хоч дещо, але не відкладай нічого на потім. Мені ж надсилай знахідки чи перелік виявлених матеріалів одразу – бодай малими порціями. Якось я з тобою помирюся за це.

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

31.1.72, Київ.

Моя адреса: Київ-112, Дорогожицька, 24, кв. 48. тел. 46-33-30.
Привіт і найкращі побажання твоїй дружині й доньці.

6.

Василечку-Васю!

Viva робота ліва,

Де хоч рубля

Поет заробля.

Або, як мій син Ваня каже:

Футбол – діло невраже.

А-бля.

Тато гуля!

Так, от дивись, як гуляв я цього літа: од першого червня по нинішній день, од пива з тобою до віршів нових, до нової снаги. Цілісіньке літо хворів. Двічі був простуджений: 13.5-го скупався в холодній хвилі Дніпра, 5-6-го була операція. Далі перемок на дощі 25.7 (десять годин поров мене дощ у дорозі по камінь на пам'ятник поету Хоменкові). Купатися мені зовсім не можна тепер у річках.

Дуже хворіє і мій рідний синок Ваня. В суботу, 11.8-го, йому вправила пряму кишечку швидка допомога. Кишечка потрошку й раніше п'ять разів виходила, а на шостий – бач! – сильно ви-йшла. Те, що було 11-го 8-го – сталося вперше за вісім місяців після операції (оперували Ваню в день похорону А.В.Головка, 7-го 12-го о 1515 та о 16й годині). Отаке!

Лікарка, що оперувала Ваню, навиписувала багато рецептів, запропонувала лікувальні масажі й фізкультуру, а також клізмочку із водою, ромашкою одвареною та з вазеліною олією.

Підтримуй-но, Васю, нас і гонораром, і листами.

Через хворобу я нікуди не посилав ані рядка цілих два з половиною місяці (невеличку грошову допомогу одержував од Літфонду по лікарняних листах). Віршів написав чимало. А до ма-шинки тільки тепер дійшла черга, в ці дні. Цокатиму й посилати-му редакціям свої твори.

Пиши мені.

Міцно тебе обіймаю.

Василь Діденко.

17.8.73, Київ.

P.S. Вані сьогодні рівно 33 місяці минуло. А мені вже 36 з половиною літ. В.Д.

7.

Васю!

Пришли мені ще один гонорар – і я поверну тобі всі твої книжки.

В. Діденко.

8.4.75, Київ.

Вася!

5 березня я чув по радіо передачу "Запоріжжя літературне".
Дякую, що ти прочитав усі вірші, які я послав недавно.

Але, мабуть, винен мій почерк і що у вірші "Земле мила" рядок
"Берегти поміж подій і дат" прочитано було "Поміж подій і дам".

Власне, рима дат – дівчат каже, що ніяких дам у вірші не по-
винно бути, а проте, можливо, не завжди має на оці риму диктор.

Порушено було й наголос. Ти прочитав "дніпрових долин", а
ритм вимагає "дніпрових".

Вася, не сердся, а все ж надалі пам'ятай, що почерк у мене
дещо незрозбірливий.

Посилаю тобі нову поезію, написану за мотивами славетного
"Слова о полку Ігоревім". Думаю, що можна було б цей вірш про-
читати 8 березня. Який зміст цього мого твору? Краса любові.

Поворот Ігоря

Ярославно! Розлуку прости.
З половецьких далеких доріг
Я несучи тобі красні цвіти,
Діамантів повнісінький ріг.

Моя ладо! Зорею мені
Сяє зір твій крізь ночі і млу.
Ще ми стрінемо ранки ясні
На путивльськiм високім валу.

Ще на Стугну й Дунай лебеді
Лопотітимуть білим пером,
І над яблуні в синій воді
Встане сонце черленим щитом.

Ярославно! Розлуку прости.
З половецьких далеких доріг
Я несучи тобі красні цвіти,
Діамантів повнісінький ріг.

Вася! Нові поезії присилатиму.

Тисну руку.

Василь Діденко.

Васильку!

Підготуй велику передачу моїх віршів по Запорізькому радіо. Сьогодні, на жаль, у прозовому тексті і ти, і твоя напарниця не подбали про логіку наголосу. З твоїх уст пролунало: "платт'ів" (замість "платтів"). А Морозова начитала "шовки" (замість "шовкі").

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

17.V.1983, Гуляй-Поле.

До Петра Дашевського

1.

Дорогий Петре!

Шлю тобі нову свою книжку.

Прошу, надрукуй у нашій гуляйпільській газеті 10-15 віршів (вибери з Володимиром Омеляновичем) і, якщо зможеш, пришили мені газету й невеличкий гонорар – карбованців 10: у мене тепер суцужно з грішми.

Привіт Гуляй-Полю!

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

16.8.69, Київ.

До Данила Кононенка

1.

Дорогий Данильцю!

Прошу, дай чимпобільшу добірку в "Кримській правді" (раз та гаразд!), адже я зараз перебуваю на двомісячній командирській перепідготовці, а сім'ї (дружина й двоє синів) потрібна матеріальна підтримка.

Привіт колективу редакції і всьому товариству літературно-му вашого кримського краю.

Міцно тисну руку, щиро тебе обіймаю.

Василь Діденко.

12.4.72, Київ.

P.S. Газету (один примірник) вишли мені на ту адресу, що на конверті.

P.S. В іншому конверті посилаю тобі авторський примірник моєї нової книжки.

Жду відповіді.

2.

Дорогий Данильцю!

Отримав нову твою листівочку. Прошу, надалі краще вкладай у конверт чи листівку чи листа.

"Конвалі" свої посилаю тобі, здається вдруге. Але думаю, що то не біда. Адже ти пишеш мені, що цієї книжечки ти не отримав. Можливо, десь вона загубилася в дорозі. А може, ти отримаєш у ці дні два примірники – один – той, що я послав раніше, другий – той, що посилаю сьогодні. Це я викроїв із авторських. У продажу книжки ще немає. От-от повинна з'явитися. Добре було б, якби ти пошвидше надрукував мою добірку насамперед у "Кримській правді", а вже потім і в комсомольській газеті.

Привіт і найкращі побажання вашому Кириченкові (секретар обкому). Його добрим словом згадують і в Києві, і в Полтаві, і в Кіровограді. Магазин "Дари природи" (дичина) поки що єдиний на Україні, кіровоградці дякують за нього вашому Кириченкові.

У Сімферополі живуть мої родичі: дядина, двої двоюрідних братів і одна двоюрідна сестра. Думаю, що десь наприкінці літа я з дружиною і синами провідаю Крим, отже, й до родичів заскочу.

Жду твоєї книжки й твого фото.

Листи мені пиши краще на ту адресу, що я дав тобі у Спілці (адреса та – на конверті). Матимеш охоту – дзвони мені по телефону 46-33-30.

Міцно тисну руку, щиро тебе обіймаю.

Твій Василь.

20.04.72 р. Київ.

3.

Вельмишановний друже Даниле!

Як ти працюєш у Спілці письменників Криму, входиш до її бюро або її очолюєш, то постав перед собою екстреним завданням виділення для мене однокімнатної квартири або однієї кімнати – робочого кабінету. Як бачиш, мій літературний талант – це ще не все. Треба і бюрократів долати. Спробуй-но зробити якусь перебудову у письменницькому житті Сімферополя і надай мені хоч десяти-двадцятиметрову територію для життя й творчості. Мій син – сержант артилерії служить зараз у війську, дружину я братиму нову. Думаю, що в Криму це не буде проблемою. У Києві у мене квартири нема, є тільки прописка от уже 21 рік. У Гуляй-Полі я купив піддержаний, старий будинок 1 жовтня 1988 року. Якби його одремонтувати, то можна було б жити, як на дачі. Друге – "там земля скупа на жито – родить пирії" (Павличко). Третє – добра вода є тільки метрів за п'ятсот... Чи написати заяву про мій вступ до Сімферопольської організації Спілки письменників і чи надаєш ти мені із державного, міськрадівського або спілчанського фонду хоч нову, хоч додаткову площу? Будь оперативний у відповіді, напиши зараз. Попереднього твого листа я отримав позавчора.

Член Спілки письменників СРСР Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 1989 року.

Постскрипtum. У твоєму пречудовім вірші слід зробити ефонічне (звукове) редагування-виправлення. Замість "І Коктебельські гори синіють вдалині" напиши "Постали" чи "Пливають удалині". Шліфуймо зразковість, хрестоматійність. Шануймо мову. Я дуже радий твоєму листові. Книжку зможу прислати лише з Києва. Тираж її мізерний – 1700 примірників. Але тобі я знайду. Кримві я завжди вдячний за прозорість і щедрість. Василь.

4.

Дорогий Даниле! Привіт!

Передплати, будь ласка, мені на I квартал 1990 року такі видання:

1. Україна.
2. Літературна Україна.
3. Правда.
4. "Рыбалка"

на весь 1990 рік:

1. "Дойче Шпортехо" (Deutsche Sportecho) – Німецький спорт, Берлін, НДР.
2. "Ceskoslovesky Sport" (Чехословацький спорт) Прага, ЧССР.
3. "Київ".
4. "Кримська правда".

Передплачені видання я заберу в тебе наприкінці березня, влітку і восени 1990 року.

Гроші до копійки поверну. Так що не жмись, поспіши до 31 жовтня зробити передплату.

"Дивокрай". ("Дніпро", 1987) та "Рання ластівка". ("РП", 1988), а також збірку "Борозна" ("Молодь", 1990) я пришло бандероллю.

Між іншим, перші 2 книжки поки що є в київських книгарнях "Сяйво" (вул. Червоноармійська, 6) та "Поезія" (вул. Паризької Комуни, 2).

Будь здоров.

Міцно тисну руку.

До зустрічі!

Василь Діденко.

26.X.1989, Коктебель.

До Антона Яворського

1.

Антонцю, привіт! Пришли мені свою статтю "Коні на селі". Бо в мене є тільки післямова до неї ("ЗП" за 18.IV.1984).

Матеріал "Посади своє дерево" гідний і всілякого схвалення, і доброї підтримки, але після виправлення окремих зворотів, слів і т. д.

Домагайся легкого звучання фрази, щоб газетна стаття читалася майже так, як народна казка чи оповідання. Публіцистику

свою оздоровляй літературним стилем, мовною точністю – дивись мої зауваження.

Ін'які зауваження до твого виступу в "З.П." за 31.3.1984 "По-сади своє дерево".

Українська літературна точність.

...Листа І. С. Тургенева [до свого друга], поклоніться [од] мене... батьківщині поклоніться, [якої, мабуть, я вже] ніколи не побачу".

150 років – краще: "150 літ".

Мабуть, не одне століття. Можна – "сторіччя".

...подібно до могутнього дуба. (Тургенев був не тільки прозаїк, а й поет! Отже, в нього були не тільки "Вірші в прозі", а й римовані, такі, як і потрібно.

[багато які дуби він посадив особисто і вони] досі ростуть у різних місцях республіки.

...березового гайочк[а] ! ("у" тут ні до чого), засаджен[о] клумби...

...обсаджен[о] деревами... "висаджується чимало дерев" - краще: "з'являється..."

"Але ніхто чомусь не знає". Треба: [Проте нікому не відомо,] загинуло, гинуть – можна сказати й [пропало, пропаде].

...дерево (кома зайва) і потім [у]се літо... приживеться додатково 80-100 дерев.

слід [у]живати суворіших заходів. І нам, [пере]хожим... поливати... їх? Працюють вони? погано.

...їх [у]же загинуло...

Залучити [б] до цієї роботи...

Тепер скрізь обріз[а]ють дерева.

"Багато належить зробити" - краще: "Багато [слід] (або:) [потрібно] зробити..."

...впорядкування [зелених масивів, як-от: парк Металургів, "Дубовий гай", парк Перемоги та парк ім. Т.Г.Шевченка].

...на зелених галявах [у]лашттовуються ігрища...

Погано: "у вихідні дні". Таке ж: "за вихідні дні".

...занесен[о] до Червоної книги.

А можна для ігор (розваг) [од]вести певні місця.

Багато [слід] зробити жителям районних центрів і сіл...

...засиха[є] кілька плакучих верб, [заражен(их) омелою].

У деяких місцях стаття нагадує передовичний стиль, важка щодо читабельності, малохудожня.

Депутати Чкал[о]вської... як до речі, [і] в інших селах...

Чимало [тут] садиб і без огорож, і без (чого?) [хороших дворів].

Подумати. Багато важить особистий приклад. (Багато до чого зобов'язує особистий приклад).

З якою любов'ю і т. д. засаджен[о] і оброблен[о] кожен шматочок [землі!]

...також [у] Новомиколаївському районі.

А чи багато [в нас] або: [ще] таких [у]порядкованих садиб? посаджених[о] дерева, квіти.

Перепиши і переслухай статтю ще раз, подбай про тональність, легкість, благозвучність, досконалість ін'яких фраз і речень і запропонуй найновіший рукопис "Україні" (...)

Пошвидше перецокай на машинці дороблений матеріал і пошли Миколі Петровичу Подолянчу – редактору щотижневого журналу "Україна". Гонорар буде чудовий!

"Коней на селі" пришли мені, а згодом і їх можна буде пропонувати Подолянкові.

Міцно тисну руку.

Василь Діденко.

28.V.1984, Гуляй-Поле.

2.

Добрий день, Антоне!

Оце лише через три місяці після твого листа вдалося мені з'ясувати істину у заступниці головного бухгалтера Гуляй-пільської центральної трудової ощадної каси № 5343 (ти номер ощадкаси вказав неправильно; щодо номера рахунку, то помилки не було): усі 101 карб 38 коп було зараховано на мій рахунок № 35593 ще на початку січня ц. р.

P.S. Будь ласка, візьми у Лиходіда багато моїх нових творів і переведи їх через машбюро у перший примірник. Я в Києві беру наші фотокартки, зроблю з них у Гуляй-Полі фотокопії і надішлю тобі.

Щодо моїх книжок, то всі книжки недавнього виходу в світ я обов'язково тобі подарую.

Тисну руку.

Василь.

Гуляй-Поле, 12. VII.1989, 12 годин.

До Василя Семенюти

1.

Любий Василю Івановичу!

Мабуть, і сього літа я завітаю до Лубен аж у третій декаді. Дуже хочу Вас бачити й чути, блукати понад Сулою, ходити по гриби до лісу й поринати у хвилі красуні-Сули, одвідати Березоточу й село з криницею Тараса Шевченка, і віршів понаписувати і навітшатись присулянським краєм. Гайчур наш зараз майже пересох. Правда, я в трохи кращому становищі, ніж інші гуляйпільці: за нашою Чапаєвкою-вулицею починається ряд плес, що тягнуться до хутора Зеленого й далі. Рибу ловити є де. Сам я стаю палким прихильником рибальства, що другий день приношу до батькового двору ворох риби – або на юшку (як менша), або смажити (як велика). В основному ловлю сапеткою чи волоком, а в ту неділю, 6-го серпня, був поставив сітку і піймав чотирьох коропів на півруки завбільшки... Багато риби було в очереті, як річище пересихало: хлопці руками ловили і щук, і коропів – додочиму повні вагани наносили риби. Літо цього року (від третьої декади червня) дуже посушливе: пройшов один хороший дощ, а то все курячі були: приб'ють пиляку чи й не приб'ють та й перешелестять. Врожай хороший на все, а от річка стомилася, виснажилась. Не тільки через нечасті дощі, а й через брак повені весною: сніг танув поволі – тижнів три, сонце й вітер з'їли його, а в річку води небагато попало.

Привіт усім Вашим родичам!

Ждїть мене в гості на число 20-25-те.

Ваш Василь Діденко.

14 серпня 1967 року. Гуляй-Поле.

2.

Добрий день, Василю Івановичу!

Звертаюся до Вас із таким проханням. Це мені доручила Надя. Скільки може коштувати гіпсовий пам'ятник на могилу? Справа у тому, що один скульптор молодий – автор кількох пам'ятників, що вже встановлені у Києві, та автор гіпсового бюста із живого Івана Євтихійовича – Надиного чоловіка, узяв рік тому шістьсот карбованців немовби для того, щоб дістати чорний камінь габро, а тепер каже, що таку суму грошей треба заплатити за гіпсовий макет пам'ятника. Мені і Наді здається, що то вельми велика плата і що скульптор міг би взяти й меншу вдвічі або втричі суму за подібну роботу – за пам'ятник у гіпсі, що служитиме взірцем для каменярів. Бо ж гіпс – ще лише незначний, перший етап до створення пам'ятника. Хоч гарний макет – це, безумовно, творчість. І хоч дружина померлого поета не може ляяти скульптора, який зробив бюст її чоловіка ще за життя, але 600 карбованців лише за обіцянку узяв скульптор, а каменю нема, а гранітярам платить окремо треба. І головне ж – пам'ятник, який постане в граніті, а не в гіпсі.

Порадьтеся з Володею і напишіть мені, чи не можна було б через якусь організацію або через Володю мати чорний камінь габро. У Києві – це марна справа. Був я в "Укрнерудпромі" та в інших місцях – безрезультатно. По цей камінь – черга. Вже на 75 рік.

Жду відповіді.

Ваш Василь Діденко.

16.4.70. Київ.

Київ-112

Вул. Дорогожицька, 24, кв. 48. В. Діденко.

До двоюрідної сестри Тамари

1.

листівка

Дорога сестричко Тамаро!

В день твого тринадцятиріччя кажу тобі: живи ще сто літ або стільки, скільки хочеш.

Твій брат Василь.

Гуляй-Поле, 20.7.67.

2.

листівка

P.S. На Чапаєвку приїду нескоро, хочу поїхати на виступи, щоб заробити гроші.

Як маєш вірші (нові) – пришли.

Твій брат Василь.

Київ, 31.5.69.

3.

Добрий день, Тамаро!

Як твої успіхи в школі?

Галя казала, що в тебе часто бувають трійки і що ти в десятім класі з'їхала з кращих оцінок на гірші.

Мабуть, то було в попередній чверті навчального року, а зараз ти підтяглася? Так?

Наприкінці червня випускники середньої школи везимуть свої документи до Києва. Чи не думаєш ти вступати до якогось вузу? До університету чи інституту?

Я і моя дружина змогли б тобі у чомусь допомогти, але старайся екзамени скласти якнайкраще.

Привіт бабусі. Як вона там? Чи не хворіє? Що робить твоя мама? Працює в змішторзі?

Привіт усім від мене, від Наді, від Любчика й від маленького Вані.

Василь.

19.4.71, Київ.

P.S. Вітання, яке послала твоя мама до 8-го березня, Надя одержала.

4.

Добрий день, Тамаро!

Твою листівочку я отримав 4-го травня (адже я не щодня буваю на своїй другій квартирі). Твого величнього листа мені віддала моя дружина Надя 29 травня. Чому так сталося? Нади-на знайома, що тимчасово живе на моїй другій квартирі, виїздила разом із Надею, із Любчиком та Ваньком до Надиної матері. Я був хворий на грип і зостався в Києві. Надина знайома, не бачивши мене, передала їй твого листа.

Чому я не писав тобі? Я не писав тривалий час нікому. То їздив у командировку, то був на з'їзді письменників, то хворів (крім грипу, мав ще одну втіху – підвихнув, підламав ногу, як біг). Увесь червень уся наша сім'я хворіє. У Наді і в Любомира – шлунково-кишкові розлади були, був кашель, температурило їх. У Вані спершу був глухий кашель. Думалось: простудився. А воно не тільки це. Виходить, у нього коклюш. Повністю має пройти до п'ятого липня.

Був у мене з 13-го до 15 червня Вітя. Але не встиг він мені розповісти докладно ні про батька, ні про Галю. Кілька слів мовив про матір і про свою нову роботу. Обіцяв, як телефонував, що пробуде тиждень, а знявся та й поїхав до батьків через дві доби.

Тамаро! Прошу, провідай нашу Чапаєвку, щоб мала що мені розповідати. Як твої екзамени? Зичу тобі успіхів і найкращих оцінок. Я хочу, щоб ти вступала до Київського університету на філологічний факультет (український відділ). На цьому факультеті математика, фізика й хімія, географія і природознавство не потрібні. Отже, складатимеш такі екзамени: укр. література (твір та усно), рос. література (диктант), історія СРСР, іноземна мова. А, можливо, й менше буде екзаменів. Як тільки одержиш атестат, подзвони мені чи Наді по тел. 46-33-30 і привозь із матір'ю чи сама документи або наприкінці червня або на початку липня. Прізвище моєї дружини не Діденко, а Хоменко. На конверті – адреса її квартири. Вас.Д.

20.6.71. Київ.

5.

Добрий день, Тамаро!

Ти вже не сварись на мене за те, що не додержав слова: ані в грудні, ані в січні не вирвався на рідні краї.

Думаю, що цей гріх я спокутую легко: наприкінці зими чи на провесні буду в Гуляй-Полі неодмінно.

Чи готуєшся ти до вступу на філфак, чи багато вже літератури перегорнула? Як твої вірші? Чи пишеш хоч потроху?

До побачення.

Писав твій брат Василь.

23.1.72, Київ.

6.

Добрий день, Тамаро!

Прошу, готуйся помаленьку до вступних екзаменів, а до Києва не спіши. Чому? Справа в тому, що з третього квітня я йду в табори на два місяці (офіцерська перепідготовка). Служба моя проходитиме недалеко від Києва, за 80 кілометрів – у місті Біла Церква (це якраз по дорозі із нашого краю на Київ). Нову адресу повідомлю тобі через тиждень. Щонеділі у мене буде вихідний, зможу навідуватись до Києва.

Чи вже видужала твоя мама?

До побачення.

Василь.

31.3.72, 20 годин.

7.

Добрий день, дорога моя сестро Тамаро!

Я живий і здоровий.

Скоро буду в Гуляй-Полі.

Командування пообіцяло мені дати відпустку на кілька днів. А кожен сьомий день у мене – вихідний. У вихідні я приїздитиму до Києва, а коли матиму кілька вільних днів, себто короткочасну відпустку, то навідаюсь у рідні краї. Листи мені пиши на мою особисту адресу: 252001 Київ-1, вул. Постишева, 14, кв. 5. Більшої квартири я ще не одержав і не одержу раніше, як улітку чи восени.

Ваню Надя, мабуть, улаштує в дитячі ясла. А Любомир уже дорослий, буде помагати Наді. Крім того, Надя хоче піти на роботу. Отже, на її квартирі менше буде прибирання. Як там поживають мої рідні в Гуляй-Полі? Що цікавого в тебе? Чи пишеш вірші? Чи видужала твоя мама і що в неї таке було? Як там бабуся? Чи сонце весняне хоч трохи їй повертає снагу?

Про вступ не журися. Думаю, що в цьому році буде все гаразд. Лиш до Києва тобі треба навідатись не перед самими екзаменами, а дещо раніше, скажімо, в червні.

Я щонеділі буватиму в Києві на обох квартирах, але ти пиши мені на мою квартиру листи.

Буду в наших краях – подарую або ж покажу тобі свою нову книжку "Дзвонять конвалії". Поки що в мене є лише один примірник (сигнальний).

Міцно тисну руку, зичу тобі хороших весняних стежин і сонечка теплого.

У нас у Києві ще вчора пролітав легкий сніг, але одразу він розтанув.

А тиждень тому снігу було випало чимало і пролежав цілу добу він.

У білякиївських лісах уже повно пролісків, незабаром цвіститиме мон, ряст. Клену уже от-от викинуть китиці.

Твій брат Василь.

3 квітня 1972, Київ.

P.S. Від сьогодні я два місяці стажируватимусь у Білій Церкві (місто і станція за 80 кілометрів од Києва).

8.

Тамаро!

Спішу тобі слати цього листа, аби цей лист міг тебе застати в Пологах до випускного вечора. Прошу, бери за руку свою матір чи біжи сама на пошту й дзвони мені (нам). Номер тел. 46-33-30. Вітя мені часто подзвонює із Гуляй-Поля. Віті я знайду роботу, але десь під осінь. А про твою долю я вже цікавився. Усе буде люксово, ідеально. В Києві під час екзаменів житимеш або з нами всіма, або на моїй квартирі (Надина знайома звільнить її одразу, як тобі треба стане мати кімнату), або в гуртожитку. Привіт вашим од наших.

9.

Добрий день, Тамаро!

Як там у Пологах обстановка з меблями? Чи можна сьогодні придбати книжкову шафу, стіл із ключами, гардероб, що замикається? По якій ціні ідуть ці предмети?

На якій вулиці і в якому точно магазині ти працюєш?

Я повністю перебираюся із Києва на Гуляй-Поле.

Будь ласка, допоможи мені у вирішенні питання про меблі.
Не зашкодить мені і кухонний буфет, сервант. Але гардероб,
столи із ключами та найкраща книжкова шафа із замками по-
трібні щонайбільш.

10 травня я розпочав капітальний ремонт свого будинку. Ду-
маю, що на 10 жовтня ремонт повністю буде закінчено.

Жду твого листа з негайними повідомленнями.

До побачення.

Український поет Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 15. V. 1989.

До знайомої дівчини

1.

Танечко, привіт!

Сьогодні я витіг не один корок із запилених пляшок, одмив
пляшки водою од пилу, бруду, сміття, від отрути, у всьому допо-
могла чиста вода у відрі і моє старання. Одне слово, сьогодні у
мене був день хіміка, який офіційно святкували 28.V.1989. Під-
ручник із хімії для сьомого класу за невідомий рік уже спалено,
бо пошарпаний, занедбаний, нецілий, брудний і цвілий із чорною
сирістю вигляд шматка давньої книжки не спонукав мене до збе-
рігання. Кілька задач із хімії у зошиті колишнього семикласника
я зберіг, але дуже потрухлі і нечисті аркуші я тобі не пошлю. Пе-
редрукую начисто і тоді вкладу в конверт приклади із хімії. Що-
небудь хімічне і ти мені повідомляй. Учора був день народжен-
ня дочки київського поета Миколи Сома – Оксани (2.VI.1960).
У десятім класі і ще кілька років після того у Оксани була дуже
мала фізична вага – 20-30 кілограмів. Тому, певна річ, я завжди
з подивом розглядав цю мініатюрну дівчину. Коля був у Гуляй-
Полі рівно тиждень гостем у серпні 1964 року. Сфотографував-
ся зі мною і із моєю матір'ю 31.VIII.1964. Оксана ж за кілька не-
давніх років народила двійко дітей, одному вже 5 літ, а друге ще
в колясці. Живе Оксана з чоловіком, сином і немовлям десь у
Гопрі (у Голій Пристані) Херсонської області. Про Гуляй-Поле

ще 1964 року Сом написав прекрасного вірша, якого згодом було опубліковано і в книжці лірики, і в газеті "Молодь України", і в збірці вибраних поезій "Товариство". У першій книжці Миколи Сома є вірші, присвячені мені. Микола разом зі мною був у Сосюр 1956 року і поставив поряд із моїм підписом свій на книжці Володимира Сосюра "Осінні зорі" (1925). Цю книжку я виміняв у студента за зелений том Сосюра "Лірика, 1954". Отже, ми подарували господарю його книжку. На прохання поета ми поставили підписи під нашим текстом. Пізніше Микола став лауреатом премії імені Сосюра. А мені досі не забулося не тільки те, що вірша "Зацвітай, калино" я присвятив Миколі ще в першій моїй книжці, а й те, що Микола написав у його першій книжці такі рядки (про мене):

*А це ось постать, бачите, похмура,
У творчих муках пройде, наче хмара.
Його вірші хвалив не раз Сосюра,
Він книжку власну видасть незабаром.*

У свій гуляйпільський приїзд 1964 року Микола непогано рибалив на Гайчурі – там, де Мокієве плесо під хутором Зеленим. Я тоді і сам випробував уперше в житті вудку. Микола керував біля мене моїми діями. Я не встиг витягти чи вхопить риби з гачка на вудці, як дзеркальна істота упала на обриві річки на мокре і стрибнула знов у плесо. Більше на вудку я ніколи й ніде не ловив риби. А сапеткою, рукою – постійно. Волочком – рідко. А сіткою – тільки з Миколою Лиходідом. І то тільки один раз на Острівному плесі річки у липні 1967 року.

Безумовно, хімія і рибальство – професії несполучні. А щодо лірики, то вона буває скрізь і заповняє кожного, як радісна валянтність, як дівчини з чудовою косою.

Василь Діденко.

Гуляй-Поле, 3.VI.1989.

До Федора Малиновського

1.

Любий мій Федоре Семеновичу!

Вдячний Вам щиро і за газети, що Ви надіслали, і за Ваш теплий, зворушливий лист.

Шлю Вам привіт од весняних сил у моєму серці, од березневих журавлів над моїм київським небом, що летять і летять сюди із Дніпрового Низу...

Зараз Надія, про яку я стільки марив, уже фактично моя дружина, а формально, по-загсівському, ще ні. Та ця справа не втече. За місяць-півтора збираюся (вірніше, збираємося) одгуляти весілля...

Зараз я зайнятий об'єднанням квартир (моєї і Надіної). Спілка письменників обіцяє підтримку, має забрати наші дві квартири з трьох кімнат, нам дати одну три- або чотири кімнатну. Як маєте охоту, дзвоніть мені по Надиному телефону 46-33-30.

Обнімаю Вас.

Ваш Василь Діденко.

19.03.70.

P.S. Сьогодні – іменини Максима Тадейовича. Завтра – мого рідного батька. Батькові уже 57.

До матері

Мамо! 2-гого лютого у Василя Івановича Семенюти – 60-ті роковини.

Вечір буде у Лубенському Палаці піонерів. Там же пройде концерт і банкет.

* * *

МАТЕРІ

Золотої ризи
Осінь не здійма.
Ходить голуб сизий,
Радість перейма:

Снігом на карнизи
Сиплеться зима.

Скільки хуку в руку,
Стільки й морозцю.
Знать мені науку
Ту, що й молодцю.
Миску срібнозвуку
З перцем холодцю
З'їсти б, щоб від стуку
Тріскати льодцю.
Ех, кому б на муку
Славить зиму цю!

Київ, 29.І.1985

Я прибуду в Гуляй-Поле або 31 січня, або 4-10 лютого.
Василь Діденко
29.І.85. 21 година

До рідної бабусі

листівка

Бабусю!

Вітаю Вас із Першотравнем, бажаю Вам діждати нового винограду і нових жоржин на золотому столі степової осені.

Ваш онук Василь.

Гуляй-Поле, 30.4.68

До тітки Софії

1.

Добрий день, тьотя Соня!

З привітом до Вас Ваш Василь Діденко. Дозвольте передати Вам свої щирі побажання всього найкращого у Вашому житті.

Вчуся в університеті. Потроху віршую. Надіюсь, що в найближчий час буду активніше друкуватися.

23 вересня надрукував у «Літературній газеті» вірш "Хай квітує дружба!".

Висилаю Вам кілька віршиків, надрукованих в університет-
ській багатотиражці.

За гроші – спасибі.

Міцно тисну руку.

Жду відповіді.

В. Діденко.

1.XI.1954 р., м. Київ.

2.

Добрий день, тітко Софіє!

Прийміть мої найкращі зичення з нагоди Вашого дня наро-
дження. Хай травнем веселим бринять Вам довіку дороги жит-
тя. Хай вітер співучий нагорне весняного цвіту у Вашу кімнату!

Заодно зі мною вітає Вас уся наша сім'я.

До побачення.

Ваш племінник Василь Діденко

Гуляй-Поле, 5.5.68

До брата та невістки

1.

Вітю, брате мій рідний!

Швидко їдь до мене, а то вмру. Нікому й спадщину віддати,

їдь.

Василь.

30.03.90. Київ.

2.

Добрий день, Зіно!

Я вмираю. Будь ласка, приїдь до мене разом із моїм братом і
з своїми синами. Спізнитесь на день-два і мою квартиру застане-
те пустою... Я хочу передати вам усе господарство, віддати доку-
менти і ключі на гуляйпільську хату. Але головне - Київ... При-
бувайте негайно хоч на день.

Поховайте мене в Гуляйполі.

До побачення.

Василь. 30.III.90. Київ.

СТАТТІ ВІДОМИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ ПРО ТВОРЧИСТЬ ВАСИЛЯ ДІДЕНКА

*Віталій ШЕВЧЕНКО,
доктор філологічних наук, професор
Запорізького національного університету*

ДИВОСВІТИ ЧАРІВНИКА СЛОВА

І знову художнє слово Василя Діденка постає у своїй вроді та відданості дивам і звитязі творення. Але найперше – в авторських зізнаннях: «Немов чеканник той по міді, / шукаю слово», «І воно у мене б'ється під рукою, / Мов птах з печальними очима, / І просить затишку для себе / Не в кондиційному повітрі - / У пагіллястій кроні дум». Ой, як нелегко було вкладати себе у слово: «Немов у хащі мандрівник, / Збиваю в кров чоло й уста - / Шукаю слово. І воно / мене вже тішить, як вогонь».

В. Діденко не висиджував твори за робочим столом – «Не мені сидіти в хаті сидьма, / Край вікна журитись не мені», а образно бачив свою, гучно кажучи, місію: «Через гори сонячного листу / Прокидаю стежку до людей». Він оригінально візуалізував думки, комплексно передавав свій душевний стан: «Ні, не можу без Поділля, / Без беріз у тім гаю...», «І калиною тією, / Що в ярочку, в тумані, / Освітив, немов зорею, / серце я на довгі дні». Високовольтна патріотична потужність творів про Запоріжжя, Хортицю, Гуляй-Поле формувала ментально-емоційну сукупність упізнаваності України. Віддалені в просторі й часі об'єкти уваги розміщуються в одній площині для втілення того, що бачиться душевним зором: «Як хороше, друзі, відчуті, побачить, / Яка в нас багата, квітуча земля, / Які у нас люди, яка у них вдача, / Що віру й надію у серце вселя».

Синівська відданість В. Діденка рідному слову, його пахощам-ароматам, акустиці й барвам мала «одну живу турботу: / Щоб смуток щастя не зборов». У пору «хрущовської відлиги» слова зарясніли рисами внутрішнього світу людини – со-

вісті, моралі, відповідальності, громадського обов'язку, виконуючи функції не стільки ілюстративності, як спонукальної дії: «Дай-но, музо, тембру металевого, / Щоб звучати буряно я зміг!»

Але в брежнєвсько-сусловські «застійні часи» були у поета й пристосування до суспільної ситуації, до цензурної опіки і кон'юнктурні угоди охоронцям радянської ідеології, коли природну любов до України замінював любов'ю до СРСР, до його ідеалізованого образу та відводив слово від духовних проблем: «Радянська Вітчизна – одна у нас мати». Нормативно-виконавські визначення відкидали національну й людську гідність: «На порох ворог не зітер, / Не кинув кривді на поталу / Мою Українську РСР – / Країну молоту й металу!» Ідейну правильність засвідчували прямі віршоробні перегуки з марксистсько-ленінськими гаслами: «І знали, і вірили маси: / На злидні і грім канонад / Братерські обнімуться класи, / Зростеш ти, Республіко Рад». Хоча деякі вірші як «обов'язкові» переходили від збірки до збірки, іноді з виправленнями і вставками («Партії», «Комуніст», «Комсомолові»). Правда, їх він не включив до книги вибраних поезій «Дивокрай» (1987), продемонструвавши відповідальність за істинність слова.

Переборовши скутість власного «я», поет у своє п'ятдесятиріччя заявляє: «В душі моїй одбився / Пісень крилатий дух, / Мій Зір не притупився, / глухим не став мій слух». Вдаючись до фольклорних умовних засобів, В. Діденко відтворював позачасове духовне побратимство із запорожцями: «нас не мало, не когортиця», «Пам'ятає сива Хортиця, / як ішли ми за Україноньку / Не на сто – на тьму смертей». Очі серця здатні бачити крізь час їхні злети національного духу: «Безсмертного дуба весела кора / століттями слави коріння збира. / І крок полководця, і гомін шатра – Усе вона знала. Й тепер не вмира».

Манливий світ українського козацтва для партійно-радянського керівництва СРСР був небажаним, бо можна викликати небезпечні асоціації та настрої. Поетизація героїчної боротьби предків-козаків за волю, її провідників, намагання поставити її в контекст цінностей та орієнтирів, на жаль, через ідеологічні умови не набула в доробку В. Діденка бажаних обширів. Однак вона «гримкотіла громами» у творі «Тарас Шевченко» й

бентежила: «Воскрес Наливайко, устав Гамалія, / повстав не-
вмирайло Богун, / Страждених, похилих натхнула надія: / Ви-
ходять мільйони із трун!» І виникала часова розімкненість: «За-
гине, загине, хоч як там не хоче! – / Наруги страшної змія».

Активізували увагу читача, впливали на його свідомість
трансформації історичних реалій у символічні малюнки: «Запо-
різьке сонце знову піднялось... / Освітило поле над Залізняком,
/ Розписало небо над Кармелюком. / Запорозьким дубом над Ве-
ликий Луг / Нам шуміла воля, щоб розпавсь ланцюг». У В. Ді-
денка, як і в багатьох письменників, історичні особи дбають про
громаду, радяться з нею, турботливо ставляться до простих лю-
дей, беруть на себе відповідальність за їх долю.

Духовний осередок українців представляє родина. Поет ак-
центує, що саме від матері він взяв шанування родинних ціннос-
тей – працелюбності, доброти, лагідності, здатності співпережи-
вати. У першій збірці структурною домінантою образотворення
матері була описовість: «Йде сінце на луг згрібати, / На плечі
несе граблі». А після зустрічі вірив, що «сниться будуть / На-
труджені мамині руки... Руки схожі твої на ріллю». Далі поет на-
сичує образотворення психологічними деталями, емоційно щем-
ливими рядками: «Не зовіть мене явором, – / То лиш пісня цьо-
го вимага», синівським запевненням: «В світовому співучім роз-
доллі / Я люблю вас найбільше одну». І акцентує сфери мудрого
материнського світу: «Здрастуй, мамо, у клопотах вічних, / У до-
броті, у пісенному слові».

Посилення психологічного навантаження відбувається че-
рез оприявлення віку автора: «Мамо, чого це осінь / Шепче свої
казки? / Мамо, чого назовсім / Геть одлітають роки?» Експре-
сивність звертання примножено триразовим повторенням цієї
строфи у шестистрофному вірші. Невідступна вдячність полі-
фонічно звучить у вірші і в останній прижиттєвій збірці за те,
що «І породила. Й сповила. І слово / Навчила мовити. І напут-
тя / Дала мені, щоб я своє життя / Не збур'янив, а скрасив ко-
лосково».

Образ матері у В. Діденка зливається з образом України:
«Поклади на долоні хрещатої рути, / І дихни, і зітхни, і загиблих
оплач. / Серед чорних тернів, серед лютої скрути / Я – твій,

мамо, боєць, оборонець, сурмач!» Отже, образ матері уведено у високий мистецький храм.

Від батька поет успадкував утіху праці, честь, внутрішню одержимість, почуття обов'язку. Слова про його світ акумулюють неповторність у буденних реаліях життя: «Пройде батько, посивілий, тихий / І грізний, і ніжний (так була!), «Роботи в нього повно», «У душі то сонячно, то хмарно». Для батька характерна чоловіча моральна відповідальність: «Вміє кривді дати одкоша!», «І пливе, як правда світла й чиста, / Над землею дум його потік». Поет охудожнює соціальне антиспоживацьке бачення родини: «Мало було в нас шику та шовку, / Тільки у тому батько не винен. / Добре, що любим не повну кошовку – / світ молодий од зірок до травини».

Вважаю, щодо образотворення слід віднести і віршовані портретні зарисовки, присвячені постатям поетів, з якими В. Діденко мав творчі контакти, був у комунікативному полі. У них відтворено риси характерів, використано промовисті епізоди, що пов'язані з життєвими і творчими шляхами героїв творів. Вони вражають багатством авторських досягнень, оригінальністю викладів, образних описів, тропів.

Гармонією між особистістю та її навколишнім світом, чарівним одухотворенням осяяні у вірші «Рильський» «життєва путь і творчість, мов канва її» поета-класика. Перед читачем постають принади «обличчя» й «психології» кожної пори року: «Був сніжний вітер, що в кімнату віяв, / Були вишневі теплі вечори, / Був золотий, чарівний Голосіїв / осінньої щедротної пори». Ореолом романтики овіяне розуміння поетичного світу й духовної активності: «був парус мрії, а не стос паперів, / Була робота й гомінкі літа». Згадано й творчу атмосферу пори «неокласиків»: «І посилав привіти ніжний Зеров, / за котрим серце туга огорта». А у вірші «Максим Рильський» розгорнено інтимне відтворення зустрічі: «Я в серці збережу не тільки дату, / А й днину київську морознувату» й «ту кімнату, призначену для муз і для труда, / Де він мене у путь благословив». Із афоризмом М. Рильського «Повік я молодий, бо з молодими» перегукується Діденків: « Тадейович Максим мене в житті, немов зоря вестиме».

У заголовок вірша «18 вересня» винесено число і місяць поховання Павла Тичини у 1967 р. Трагічні реалії – «Я летів до Вас од пристані, / Тільки ж Ви – назовсім» – зримо пульсують у вираженні скорботи: «А як виклали вінками / Ваше узголів'я – / Біло в серце молотками, / Наче ніч зустрів я». Почуття обов'язку породжує волю до діяння: «Попливло в людській шерехи / Слово горде, а не шерехи: / – Я країна Україна – / на горі калина!» Тобто цілеспрямованим цитуванням вислову П. Тичини витворено інтертекст із органічним семантичним полем. Дещо пізніше В. Діденко проголосив свою прозірливу упевненість: «Від Тичини йтиме світло / У глибинь нових сторіч». І так її аргументував: «Бо життя так повно квітло / Серед бур і протиріч». Бачення П. Тичиною краси нового дня В. Діденко передав у синтезованих метафорах: «Він узрів за виднокругом / Хлюпотіння чистих рік». І знову вдався до витворення інтертекстів у символічних образах: «Він розкрояв гострим плугом лан епох», «Він поніс «Псалом залізу» / На віттар нових звитяг». Використав і цитування хрестоматійного вірша «На майдані». Та по-своєму перетлумачив життєвий оптимізм класика: «Він увесь був у зростанні, / Барві й музиці радий, / Брав у серце дні світання: «Молодий я, молодий»

Схиляння перед ліричним обдарованням Андрія Малишка засвідчують передруки вірша «Сурмач» у збірках «Під зорями ясними» (1961), «Заповітна земля» (1965) і з деякими правками у збірці «Мережки сонця» (1976). У системі поетичних варіантів А. Малишка прозоро виділені героїко-патріотичні мотиви: «Він прийшов натруджений походами, / Портупею скинув із плеча. / Рідна річка голубими бродами / Привітала з бою сурмача». Художню думку вірша організовує магічна влада єдності з природою: «І сказало сонечко: – Заблискаю! / І сказала вишня: – Зацвіту! / А земля привиділась колискою, / Що гойдає щастя й доброту». Вплив поезії А. Малишка на суспільство постає у просторових вимірах: «І пісні, ромашкою заклечані, / Поміж люди серце понесло, / Усміхнувшись Києву й Донеччині, / Звеселивши Черемош і Псло». Пристрасне слово А. Малишка збурювало молоді душі: «І в студентській світлій аудиторії / Ми ведем розмову запальну / Не про давні мандри та історії – / Про його одвагу буряну». Наше покоління знало безоглядні, правдомовні

Розуміємо відповідальність В. Діденка, який наважився умістити і свій сонет «Шевченко» в огрому поетичної Шевченкіани. У його творі волелюбність, нескореність перед царськими посіпаками, висока людська гідність доповнені національним протестом, викликаним такою зневагою: «Пихати паничі на селюкову мову / Од жаху кривляться, а з ними й деспот-цар», «Кайдання й катафали за той страшний «Кобзар» / Плекають у п'їтми». Зростання версифікаційної майстерності, збагачення ритміко-евфонічної організації образотворення простежуємо в кантаті «Тарас Шевченко». Вище вже відзначено поетизацію героїчної боротьби козацтва та його провідників за волю. Соціально звучання твору як необхідний атрибут поезії того часу урізноманітнено жанровими особливостями кантати, що синтезують тривожно-романтичну динаміку рухомого портрета. Навколишню дисгармонію між красою людини і мерзенністю кріпацтва передано алегоричними засобами: «У душу народу і чесну, і щирю / Плюють недомудрі пани». Ідейно-естетичну функцію образу поглиблено інтерпретацією непримиренності, ненависті до самодержавства, стихії протесту: «Тарасе! Твоїми громами гримкоче / Жива Україна твоя». Самовіддана любов до України, вболівання за її майбутнє проектується на вимріяну картину: «Вітаючи далеч весняну, прозору, / З тобою ми йдем у віки». Однак вона не ідилічна, а художньо-філософськи трансформована: «Тарасе! Пломінням твоїм палахкоче / Безсмертна країна твоя».

«Тільки той списатель може мати нині якесь значення, – твердив Іван Франко, – хто має і вміє цілій освіченій людськості сказати якесь своє слово в тих великих питаннях, що ворущать її душею...» Чи мав що сказати В. Діденко наприкінці 60-х років ХХ століття? Поставивши у триптиху «Іван Франко» епіграфами до кожного вірша цитати з творів геніального поета, він збагатив пошану до нього. Вслухаючись у Франкове пророцтво «Гримить – благодатна пора наступає», В. Діденко відгукнувся закликом до себе: «Поете! Не марев імлюю – / Будь громом у хвилі грози». Франкова програма бунтарства і громадської боротьби рабів, прикутих до скелі тиранії, та заклик брати в руки молоти і «лупати» її у вірші «Каменярі» здобула алегоричне розуміння: «..він ударив дні похмурі / І скелю кривди захитав». Франковий

дух як «Вічний революціонер», що «тіло рве до бою» і вказує на рух до нового життя, який не зупинять «ні попівськії тортури, ні тюремні царські мури», В.Діденко назвав «благословенним». У Франковому баченні в поемі «Мойсей» приниженого бездержавним становищем «замученого, розбитого» українського народу і драми вождя, який протягом сорока років веде євреїв на рідну землю, В. Діденко проголошує схожість між героєм і автором твору: «Веде Франко свого Мойсея / Німим отверзнути уста». І все ж триптих містить асоціації, які своєю претензійністю запаморочують, розслаблюють сприйняття: «Нехай думки як санкюлоти, / Встають з оголених рядків», «Божок щось витворить – і ходу! / Не видно тріски з хвиль Дніпра». Вірю, що це зауваження не применшить Діденкову вимогливість до слова.

Не можна обійти увагою Діденкових посьвят, що вказують на осіб, яким даровано ці твори. І першим є Микола Сом, з яким була незвичайна дружба, коли їхній «спільний друг і побратим» Василь Симоненко весело жартував: «Сом усиновив Діденка». У першій збірці «Зацвітай, калино» першою в однойменному вірші була посьвята «Миколі Сому». А в останній збірці «Рання ластівка» до трьох строф цього твору додано аж десять» Символічне вираження калини як образу України поповнено низкою смислових зчеплень: «Як тобі до лиця білофатість - / Нареченої світла одіж!», «Зацвітай, благородства повна / Ніжна воле – калино мила!», «На твоїй незабутній далекій / Українській святій дорозі / Наростає весняний крєкїт / У святковому передгроззі». Вдячний М. Сом у своїх спогадах про В.Діденка визначив: «Його портрет не можна помістити в жодну узвичаєну рамку...Він був неповторною людиною, себто – поетом».

Духовну спорідненість із Григором Тютюнником висвітлено у вірші «Приходить зрілість, як хороший друг», в якому В. Діденко вдавня до питального самоаналізу: «А що ти зміг зробити на землі? / Чи сонце дав комусь у груди? / Чи слово ніс, як весну журавлі, / Таке, щоб дякували люди?» А у вірші «Ширококрилий березень» розвинув оцінювальну масштабну метафору: «Певен я: в тобі, у нашім Григорі, / Вся Україна райдуги несла».

В. Діденку пощастило всотувати в себе мовний світ Василя Лісняка, його виняткову делікатність і лагідність до людей, за-

коханість у рідні степи й місячні вечори, без яких поет не уявляв свого натхнення. У вірші «Я чую мову Ліснякову» постає перед очима самотній лірик: Веде із степом він розмову / І рідні слушає вітри, / Й голублять землю подніпрову / Гарячі слова кольори». Виокремлено й збережено пам'ять про шанувальника найосіянішої пори року: «Осінь руса – для нього втіха і спокуса: / В село і в поле зазива».

Хоча за соцреалістичною ієрархією інтимну лірику вважали менш вартісною, ніж громадянська, В. Діденко як відданий «со-сюринець», продовжив розкриття еволюції кохання від юнацького захоплення та ідеалізації дівчини до душевних переживань, ревнощів тощо, від безпосередніх самозаглиблень до усвідомлення сутності любові та її універсального значення в людському житті. Означена у прямому зверненні адресатка твору постає у вірші «Дівчина» першої збірки: «В білім платті, наче вишенька, / стрілась дівчина мені». Її образ індивідуально-конкретизований: «Не казала ще матуся їй / Вишивати рушники, / Хоч звисають коси русії, / Мов достиглі колоски». А вже в іншому вірші цієї збірки постає інтрига інтиму в звертанні до уявної співрозмовниці: «Хочу знов до грудей притулити / Чорні коси, які цілував». Наявні в наступному творі й компліментні зізнання зустрінутій у поїзді незнайомій студентці: «Я не знаю, в яким інституті / Ти навчалась і вчишся тепер, / Але очі твої незабуті, – / світлі очі з блакиттям озер». Інтимні компоненти адресованої лірики втілено у формі листа: «Мене ти нині згадуєш либонь. / Тож линучи у далі оріонні, / Відчути хочу я твої долоні / І губ твоїх малиновий огонь!» В. Діденку властиве виписування долі ліричного «Я» через вдало віднайдені можливості фольклорного бачення світу: «В зелену ніч на Йвана на Купала / Лунав мелодій ніжних перегук. / І ти, русявко, в щоки цілувала / Того, чиїх вже не боялась рук».

Від збірки до збірки поет долав скуту недомовленість, вдавався до контрастних зіставлень: радісного захоплення – «Вулиця моєї милої / Найпривітніша у світі» і смутку – «Серденько моєї милої / Найпримхливіше у світі». Динамічна амплітуда почуттів, зрілість художніх прозрінь виявляються у спогадах: «Зеленіє діброва щасливих бажань / І серпанками синіми гра: / – Не

кайдань ти душі, білих рук не кайдань. / Без кохання і сонце вмира». Горда, енергетична наснаженість, притаманна коханню, відкриває сув'язь часів: «Я не вклонюся долі-скнарі / Й вітри стрічатиму круті».

Із роками інтимна лірика В. Діденка все більше проймається раніше схованими роздумами про людську сутність: «Справжня людина крила / Іншим дарує завше, / Заново світ відкрила, / Добре вам слово сказавши». В органічній безпосередності вислову почуттів посилюються настрої плекання злагоди, піднесеність емоцій та думок: «Немає радощів без туги, / Без снігу – сліду за сannyaми. / Не побажай мені спонуки, / Ані неправди між людьми». Постає відчуття автобіографічності інтимної лірики: «Ми знов удвох простягнем руки / Ялинці в китицях зими. / Спини літа мої – і звуки / Моєї мови перейми». Поет зіркіше дивляється і вслухається в самого себе і в суджену, в чистоту чуттєвої зосередженості та звучання емоційних нот вірності: «Я з тобою сердець рівновагу / В рівнодення осінне знайшов. / Це не вересень вихопив шпагу, – / Це наш спомин стежками пройшов». Але з'являються і переплетіння радості з журбою за втраченим, недосягнутим: «О дівчино – дві ямочки / На білих на щоках! / Біжить і каже: «Мамочко» / Мала твоя дочка. / А ми ж бо не зустрілися, / Як літо било веслами... / Коса твоя замріялася / над спогадами скреслими». Показовим є нюансування негучного, однак лицарського обожнювання коханої: «Серце од неба нікуди не збочує, / Випивши чашу гріха... / Кроки забудуться вовчі і лисячі, / Буде лиш мова богів».

Світ пейзажної лірики В. Діденка не обмежується зарисовками, колоритними етюдами довкілля, а все частіше ототожнюється із внутрішнім станом автора. Її патетичний леймотив «Любов до природи – любов до людини. / Який це чудовий дєвізі!» відганяє небезпеку відірваності технократичного сучасника від органічної єдності з природним середовищем. Природу олюднено й наділено життєритмом пір року: «Земля – чорноземля розкинула / Пахучі коси: Здрастуй, дню! / І в мрії-марєва поринула / Душа степів: дзвеню, дзвеню!», «Пішло бронзовіти у лісі, / Палати холодним вогнем, / Щоб знову летіть журавлисі / За тихим своїм журавлем», «Вечір – віхолин коханець – / срі-

блястий одяг жупанець. / По сніжку пройшовся рипко: «Прошу Вас до танцю, рибко!», «І дощ, і сонце золоте, – / Такі вони, весняні сльози. / Зігріли землю перші грози, / Бузок заросений цвіте».

Заворожують читача і сконденсований малюнок – «Край городу вишні білі / Наробили заметілі», – і просторово-часовий – «В прозоро-чистій вишні / Синичка віша дзвоника. / Стрічають провесну пісні, Зими скінчилась хроніка». Словесні живописні фарби текстів не тільки бачиш, а й чуєш їхнє інтонування – від лункого до притишеного: «Дзвенять навколо солов'ї, / Блищать краплисті роси. / Прозоро дихають гаї, / Берізок мають коси», «Червоним тоном гоготить / Трояндд палахкотіння». Рельєфно-живі мазки творять людську суть явищ природи: «Вже пахне проліском відлига, / І явір соком набряка. / Зима холодна ледве клига, / Від сонця в затінок тіка».

У різні періоди життя і творчості в поезії В.Діденка оживали різні за тематикою пейзажі: степові, лісові, мариністичні (морські), гірські, урбаністичні (міські), індустріальні.

Степові пейзажі чарують краєвидами – «Блакиттю просторінь налита, / Промінні обрії цвітуть», «З молодими вітровпорами вишумовує трава». Степ вабить, притягує поета: – «Я гайну у степ, що травами / Незвичайно так цвіте», заворожує новими ознаками – «В електрощоглах виграє / Новітня слава басовито», викликає сплеск емоцій, відчуттів – «Гей, та й синьо ж як навкруг, / Затишно в степах! / Од маслин, од лісосмуг / Вітер аж запах». Персоніфікований степ збуджує внутрішні монологи автора – «Ой степе, степе – батьку мій! / Ти дав мені любов огню, / біля твого океану / Стояти б вічності самій».

Лісові пейзажі, здавалося, могли бути статичними, але у В.Діденка вони динамічні: «В зимовім лісі обліта / Дубове листя шурхотюче. / І де ти, ділась, віхол туче, / Ніхто про тее не пита».

У мариністичній ліриці хочеться виділити вірш «Чорноморська хвиля» із його такими компонентами – «Хвиля пада, мов підкошена, / Мов підрубана зненацька. Їй потрібні хист Волошина, / Жвавість, буряність юнацька».

Гірські пейзажі поет наблизив до екзотичних: «Я виходив на замок із братом / Уклонитися ніжним Карпатам, / Де в підхмарі»

клекоче орел; / Воду пив із прозорих джерел, Пелехаті блакитні дзвіночки, / Наче мрію, тулив до сорочки».

Урбаністичні (міські) пейзажі вражають зоровим охопленням персоніфікованих рис, навіть нічних: «Запоріжжя не спить ... Мерехтять світляками квартали. / Над мартенами заграв багряна пливе каламуть». У помережаних променями й тінями вулицях, цокотінні поїздів і гудінні «зорекрилих» літаків «Біловіті сади у вечірній п'ятмі не розтали, / Надяють очі і слух – подивіть-ся, почуйте: «цвітуть».

Індустріальні пейзажі втягують у тканини текстів виробничі процеси і ритми. Наприклад, у рудяних шахтах Криворіжжя: «І брязкіт, і скрегіт забою / Чомусь до вподоби мені». Поет утішається, як «біжать вагонеток ряди» і «співа машиністка смаглява» та солідаризується з нею голосом власної душі.

І ми – однокурсники В. Діденка на філологічному факультеті Київського національного (тоді державного) університету імені Тараса Шевченка, і всі, хто знали його зблизька, дивувалися не лише його мистецтву слова, а й музичному слуху. Оповиті ліричним серпанком звукова чутливість слова, музичність вірша при-таманні творам, яким сам автор давав заголовки «Пісня». Вони складають у доробку поета майже десяток. Їх можна поділити за жанровими різновидами: ліричні, героїко-патріотичні, історичні.

Ліричні пісні мають особливий поетично-зворушливий колорит, лаконічність і місткість форми, внутрішню експресію, навівають благородність неспокою. Першою серед них є пісня «На долині туман». Композитор Борис Буєвський, прочитавши Діденковий твір у журналі «Україна», розбив п'ять дворядкових строф вірша «На долині туман» на десять. Пісня залунала по всій Україні, стала знаменитою, справді народною. Якщо у третій збірці молодого поета «Заповітна земля» опубліковано перший варіант, то в наступних – спільний із композитором. Деякі цінителі цієї пісні вважали, що в ній немає сюжету. Не можу погодитися з цим, бо в ній відображено душевні порухи, які мають свої семантичні вузли та їх динаміку: «На долині туман упав» – «мак червоний в росі скупав» – «по стежині дівча ішло» – «мак червоний в село несло» – «за дівчам тим і я ступав». – «Заклучний рядок – «бо в долині туман розтав» стверджує неподільність

зовнішнього і внутрішнього світів: Чарівна Краса стала чіткішою, зяєніла й Душа очевидця наближається до неї.

Героїко-патріотичні пісні і гордо славлять «ясні зорі, тихі води» як символи мирної настроєності «рідної сторони» в «бурі й негоди» й упевненість: «Не окроплять яничари Кров'ю нашою доріг. Наша звага – добрі чари, Зігнем ворога у ріг». Поет актуалізує пафос невмирущої свободи: «Не остудить жару волі Чорний вітер з чужини». Його суспільна чутливість вселяє всеосяжну віру: «Не хилитись нам у горі, Наша дума світ хита». Писав В. Діденко й ура-патріотичні пісні про громадянську війну – «Гримали глухо гармати, Кров'ю наш край клекотів. І революція-мати Звала до бою синів». У них зокрема ідеалізувалися заклики «буряного» поета Василя Чумака до атак, а також їхнє сприйняття студентами філфаку: «– Кулями груди прострелені В пам'яті будем нести».

Історичні пісні долали хронологічне дистанціювання, часову віддаленість подій та осіб, доносили дух предків. Наприклад, «Пісня про Сагайдачного» містить стійкі образи-символи: «Хвиля хвилю розбиває – Потопає крові мак. Не втечеш, ворожа зграє. На чайках буремно грає з козаками Сагайдак». Домінуючим є мотив слави морських походів Запорозького Війська з метою звільнити невільників, помститися туркам і татарам: «Є ще порох і пістолі...Щоб було розплат доволі... Є й мушкети, що поточать Ваші щелепи криві За сльозами вмиті очі, За ясир отой дівочий В чорні ночі грозові». Очевидне прагнення В. Діденка, щоб пісня про мужність козаків проникала у свідомість сучасників, щоб її слова кликали як голос українського народу.

Окремого розгляду потребує розмаїття версифікаційних особливостей поезії В.Діденка – ритміки, метрики, фоніки, строфіки. Узагальнено кажучи, вона утверджувала тенденції до поліритмії, інтонаційної своєрідності, багатства віршових стоп і розмірів, рим і римувань, строфічного арсеналу, ініціювала пошану до класики й оновлення поетичних традицій.

Поділяємо поетову впевненість: «Все одно мені радість велику Даруватиме книга доріг. Все одно я зостанусь довіку Вірний пісні, що в серці беріг». Дивосвіти чарівника слова відкриватимуться багатьом поколінням.

ЖИТТЄСТВЕРДНІСТЬ І КРАСА ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ ДІДЕНКА ДЛЯ ДІТЕЙ

В українському красному письменстві поета Василя Івановича Діденка (03.02.1937 – 13.04.1990) науковці вважають представником естетичної течії «тихої лірики». Дорослі читачі сприймають В. Діденка передусім як автора текстів пісень «На долині туман», «Помереж мені, мила, сорочку», «Полею іду я». У доробку самобутнього поета є 13 книг лірики, однак не всі читачі й не всі літературознавці звертають увагу на одну важливу іпостась цього митця – як дитячого письменника.

Серед опублікованих Діденкових творів виокремлюються дві книжечки, адресовані малятам. Це збірки «Степовичка» (1965) і «Берізка» (1975), які вийшли друком у видавництві «Веселка». Книжку «Берізка» ще можна зустріти на полицях дитячих бібліотек, а ось «Степовичка» на сьогодні вже стала бібліографічною рідкістю. Юний читач ХХІ-го століття має відкрити ці збірки для себе заново, оскільки вони жодного разу не перевидавалися.

Частково рятує ситуацію та подія, що в 2005 році працівники видавництва «Веселка» під орудою Богдана Чайковського опублікували третій том антології літератури для дітей та юнацтва «Дивосвіт «Веселки», у якому на сторінках 261-263 помістили дуже стисло бібліографічну довідку про В. Діденка, вісім поезій для дітей і текст широковідомого твору «На долині туман» [1]. Тож яким видається юному й дорослому читачеві ХХІ-го сторіччя наш земляк як автор книг для дітей?

На нашу думку, у віршах для дітей ліричний герой В. Діденка може виступати в кількох ролях: як *дитина-учасник ігор чи розваг* у різні пори року (часто це гурт дітей, об'єднаних за йменником «ми»); як *дитина-учень* (школярочка); як *дитина-помічник* дорослих у різних видах трудової діяльності (Ганнуся-степовичка, хлоп'ята-вудкарі); як *мандрівник-відкривач* таєм-

ниць довкілля, учасник цікавих екскурсій рідною землею (сестричка Галя з вірша «Косинка», хлопчик-гуцул).

Ліричним героєм уявляється читачеві й *доросла людина*, що милується дітьми і теплим словом згадує роки власного дитинства. Коли цей дорослий ліричний герой звертається безпосередньо до персонажів-дітей, пір року, явищ природи (до зимоньки-зими, літа, криги синіх рік), рослин (до вишневої гілки), тварин (до зайчика), то такі вірші стають складовою збірки для дітей.

Коли ж у творі герой апелює до власних спогадів, то такий вірш традиційно поміщають у збірку для дорослих. І часто строфи поезії, насиченої картинами з життя дітей чи підлітків, бентежать душу і на крилах дитинства відносять дорослого читача у минуле. Так, у вірші «Непохмурого літа» зі збірки «Рання ластівка» (1988) поет закликає друзів-однокурсників «топтати стежини малі», піти до першої вчительки Насті Григорівни: «Нам би й зараз шукати зайців у малині, / Синій Гайчур ватагою вбрід перейти. / Нам би й зараз, плекаючи мрії дитинні, / З мореплавцем Сіндбадом пливти і пливти». Автор констатує: «Я провів у минуле студентські семестри, / Та цвіте ще у серці школярська весна».

Героєві радісно усвідомлювати, що немало цікавих подій відбулося в його шкільні роки. І були у нього хороші друзі, яких автор у вірші назвав поіменно: Ніна Ляськова, Ліда Вовченко, Володька Лютий, Мишко Ляшенко. Спогади дитинства світлі й легкі, бо нині поет відчуває в собі юну снагу: «Смутку, геть! Теплий дощ над Гуляйполем никне, / Гладить вітер, мов дівчина, чуб мій рудий. / Повз тополі гінкі, повз тини і повз вікна / Я землею іду – молодий, молодий!».

Однак повернемося до поезій, адресованих малятам. До збірки В. Діденка «Степовичка» увійшло **12 творів**. З огляду на те, що таку книжку мають не всі бібліотеки, перелічимо для читачів і дослідників назви поезій та відповідні сторінки: «Веснянка» (С. 3), «Квітень» (С. 4), «Край городу вишні білі» (С. 5), «Літо» (С. 6), «Червень» (С. 7), «Вудкарі» (С. 8-9), «Гуцуля» (С. 10), «Косинка» (С. 11), «Степовичка» (С. 12), «Гарбуз (С. 13), «Зимонька-зима» (С. 14), «Йди до мене, заєчку» (С. 15).

Художники видавництва «Веселка» допомогли малятам

глибше сприйняти поезії, краще уявити кожного героя і змальовані поетичним словом пейзажі. Дуже живі ілюстрації намалювала М. Дерегус, обкладинку оформила І. Лисенко. Вірші й малюнки разом склали органічну єдність, вони також і пізнавальні, оскільки завдяки їм сучасні читачі мають можливість уявити дитячі постаті 1970-х років.

Через десять років після появи першої дитячої книжечки В. Діденка читач отримав від видавництва «Веселка» його другу збірку для дітей «Берізка». До неї увійшло **13 творів**: «Коли тепло вертається» (С. 3), «Школярочка» (С. 4), «Деся подівся пролісок...» (С. 5), «Край городу вишні білі» (С. 7), «Степовичка» (С. 8), «Літо» (С. 9), «Дош» (С. 11), «Вудкарі» (С. 12), «Восени» (С. 13), «Берізка» (С. 15), «Йди до мене, заєчку» (С. 16), «Зимонька-зима» (С. 17), «З Новим роком!» (С. 19). Художній текст гарно увиразнено малюнками знаної художниці видавництва «Веселка» Лариси Годун. Вірші В. Діденка мають таку якість як *графічність*, тобто образні, яскраві, дають багатий матеріал для ілюстратора.

Що стосується композиції обох книг, тематики, змісту творів, то на перших сторінках видання автор і упорядники запропонували читачеві вірші про весну, а далі про літо, осінь і зиму. Пробудження природи навесні можна порівняти з початком нового і в людському житті. Колись у давнину наші прашури відзначали початок року саме навесні. Не випадково в українсько-значали початок року саме навесні. Не випадково в українсько-фольклорному новорічному віншуванні «Щедрик», відомому всьому світові в музичній обробці М. Леонтовича, «прилетіла ластівочка», «овечки покотились», «ягнички народились». Як відомо, ластівка прибуває з вирію не взимку, а вже навесні, коли оживають комахи, якими вона живиться.

Зіставивши назви віршів обох збірок, доходимо висновку, що **спільними** для них стали опубліковані твори: «Край городу вишні білі», «Степовичка», «Літо», «Вудкарі», «Йди до мене, заєчку», «Зимонька-зима». Можемо висунути таку *гіпотезу*, що автор і видавці вважали шестеро цих текстів найбільш досконалими. У другій збірці «Берізка» з'явилися й **нові** вірші, котрі не входили до першої збірки «Степовичка», а саме: «Коли тепло вертається» (С. 3), «Школярочка» (С. 4), «Деся подівся пролісок...» (С. 5),

«Дощ» (С. 11), «Восени» (С. 13), «Берізка» (С. 15), «З Новим роком!» (С. 19).

Перегорнемо сторінки книжок В. Діденка для дітей, а, значить, і самі помандруємо стежками поетового дитинства, країною його душі. Передусім звернемо увагу на вже згадані його твори, що зустрічаються в обох збірках. Із власного досвіду скажу, що вірш «Край городу вишні білі» дуже подобається і дітям, і молоді, і поважним дорослим. Як тут не згадати, що однією з важливих настанов К. Чуковського дитячим поетам була вимога не порушувати його дванадцятую заповідь: «Поезія для маленьких має бути і для дорослих поезією». К. Чуковський попереджав, що ні за яких умов не можна допустити, щоб слабкі вірші для дорослих «виявилися б хорошими для дітей». В. Діденко був від природи наділений унікальною якістю чистого дитячого відчуття світу, він сам був, ніби щира «доросла дитина». Увесь його поетичний доробок самобутній, а твори для малят теж виявилися «справжньою поезією».

У вірші «Край городу вишні білі» автор показав прагнення людини до гармонії зі світом природи. Ліричний герой-дитина споглядає пейзаж дивної весняної краси – цвітіння вишень. Це архетипний для українців образ. Окреме дерево чи цілий вишневий садок ми сприймаємо як символ матері-України. Діти всотують красу вишень у цвіту з молоком матері, з перших кроків у рідному дворі, з народних пісень, із творів Кобзаря.

Але зима панувала не так давно, тому картина вишень у білому цвіту асоціюється в уяві хлопчика з білим снігом. Однак працелюбні бджоли нагадують, що зима вже минула, настало тепло і пора праці на землі: «Край городу вишні білі / Наробили заметілі – / Розметали пелюстки. / Понад луки, понад поле / Поспішають бистрі бджоли / Мед збирати залюбки». Далі автор показує, що берегти усе, що дихає, закликає маленьку людину сама природа: «Я беру тоненьку гілку. / А вона: – Пусти, Васильку, – / Так почулося мені, – / Не ламай мого цвіту: / Скоро-скоро бути літу – / Вродять вишеньки смачні». Герой сприйняв мову дерева, як відчував світ чистий душею хлопчик Льоня з повісті В. Близнеця «Звук павутинки». Особливістю творчої манери В. Діденка є таке ж уміння змалювати тонку, як звук павутинки,

матерію дитячої психіки, виявити в дитячій душі звучання струни, яка, зміцнівши, закладе основу характеру.

Читач відчуває, що герой не буде ламати білосніжного цвіту. І не тільки тому, що вишенька пообіцяла, що «вродять вишеньки смачні», але й задля краси на рідній землі. Форма діалогу між Васильком і вишневою гілкою дуже вдало показує, що людина не є царем природи, а частинкою її. Без органічної єдності з довкіллям людина приречена на екологічний крах. Маленький герой чує вишеньку, чиї пелюстки поет порівняв із заметіллю. Йому притаманні важливі риси української ментальності – сердечність (кордоцентризм) і злютованість-єдність із рідною землею (антеїзм). Поєднання символічних мікрообразів вишневого цвіту та працьовитих «Божих комах» бджілок нагадує про «два крила» людської праці, про хрестоматійні «Троянди й виноград» М. Рильського, тобто поєднання красивого й корисного. Цей мотив вічний, відтак вірш «Край городу вишні білі» ще довго приносить естетичну насолоду читачеві.

Поезія «**Степовичка**», на нашу думку, не випадково дала назву першій дитячій збірці В. Діденка. У ній не тільки розкривається традиційна для дитячої літератури «тема праці», вона нагадує автору про рідні південні степи України, де народився й зростав серед простих трудівників, які не боялися «босоногості» й «хліба чорного». Цей вірш оспівує працю хліборобів і вшановує їхніх юних помічників-дітей. Автор сам милується героїнею свого вірша Ганнусею: «Хоч вона ще невеличка, / та, мов ластівка, прудка, – / загоріла степовичка, / комбайнерова дочка».

Неперевершений стиліст М. Коцюбинський порівнював із ластівкою свою працелюбну героїню – маленьку дочку хворої селянки-вдови, дівчинку з оповідання «Харитя». Вона ластівкою припадала до недужої матері, поралася по господарству, пішла сама в степ жати пшеницю, хоч і дуже боялася цього. Як і Харитя, Ганнуса-степовичка встає дуже рано, коли тільки «промайнула темна нічка, / зорі зсипала за тин».

Як завжди, природа у Діденкових пейзажах персоніфікована, жива. Дівчинка «поспішає до машин» у степ, який добре знає. Вона любить рідні краєвиди, помічає красу кожної білинки, звертається до рослини, як до друга: «– Здрастуй, чебрик! / Гарно

вмієш ти цвісти». А сама «зачерпне води у цебрик – / татусеві віднести». Щоб принести води комбайнерові, дочка вирушає «з машинами – на поле: / до комбайна, до пшениць». Степові простори для українця – особливе архетипне місце на землі. Його красу й святість для нас автор підкреслює анафорою-єдинопочатком: «...де видзвонюють навколо / голоси веселих птиць. / Де вода така солодка / у холоднім джерелі. / Де і колос, і волотка / пахнуть соками землі».

Діти й дорослі дбають про цей земний рай, що дає щоденний хліб і виховує хлібороба поетом у душі. Працю комбайнера В. Діденко знав з дитинства, ще школярем улітку працював на полях його помічником, навчався цій справі у батька-механізатора. Не випадково першою надрукованою поезією юного Василя став вірш про працю на жнивях «Я – п'ятнадцятирічний капітан». Повагу до батька й матері, які прищепили любов до праці й шану до сільських трудівників, поет виявив у багатьох «дорослих» віршах: «Колиска», «Мати», «Батько», «Легкі були для мене дні», «Здрастуй, мамо, у клопотах вічних...», «Золотої мови ніжність не змовка...», «Чомусь не люблять босоногості...» та ін.

Не гають часу влітку й хлопчики-рибалки з поезії «Вудкарі». Вони «хвилюються-бентежаться» у затінку над річкою, «де сокори старі». Нетерпіння дітей, драматизм ситуації, переживання про результати своєї праці автор передав описом зміни дій, каскадом дієслів, риторичними окличними й питальними реченнями: «То візьмуть в руки вудлища, / то випустять із рук. / – У мене щука клюнула! / – А в мене коропчук! / Говорять – не вгамуються, / і кожен риби жде. / – А може, як закинемо, / сомище попаде?!». Поет свідомо не показав результатів риболовлі. Цим ще більше загострив напругу хвилювання, емоцій хлопчиків.

Радісна замальовка «Літо» показує пору, коли «колосисте житечко / зацвіло. / Входить любе літечко / у село. / Гарбузи розвішує / на тини. / Вирізає дудочку / з бузини. / Багрянє ружею / у дворі. / В'є вінки найкращії / дітворі». У вірші не тільки змальовано красу природи, але й згадано символи літніх розваг малят – дудочку з бузини, найкращі віночки для дітвори. У тво-

рі багато динаміки, поет малює словами цей рух літа, надає поезії вітаїстичного звучання.

Перевага дії над описом, каскад дієслів, пестливі іменники «житечко», «дудочку», «літечко», а також невелика кількість епітетів роблять цю поезію доступною для малят. Твір легко запам'ятати на слух, з голосу старших ще й завдяки багатим і точним римам. Автор показав господарювання літа на різних просторах: у полі, де зацвіло житечко, у селі, де на тинах висять гарбузи, у дворі, де багряніє ружа, на лузі, де ростуть гарні квіти для найкращих віночків дівчорі.

Мажорні мотиви, щедрі барви поет знаходить і для опису зими. Віршик «Йди до мене, заєчку» побудований у формі монологу-звернення автора й водночас ліричного героя до звірятка, що мерзне на морозі. Ліричний герой ласкаво гукає його, щоб дати одяг: «Йди до мене, заєчку, / Дам тобі куфаєчку, / І штанці, і рукавиці. / Не гуляй по сніговиці». Герой попереджає про небезпеку, загострює увагу за допомогою анафори «Он...»: «Он лисиця скоком-боком / подалася через поле. / Он вовчище хижим оком / озирає гори й доли. / Хочу я, щоб не попався ти / лисиці й вовку в зуби. / Настрибався, наблукався, / з'їж морквину, любий!». Малий зайчик викликає співчуття у дітей, автор дає приклад уважного ставлення до братів наших менших. Дитина вчиться відрізняти добро від зла, цінувати все живе.

Автор часто вдається до самобутніх епітетів, оригінальних і влучних порівнянь, персоніфікації, пестливої лексики, звертань, які увиразнюють художній малюнок у віршах для дітей. Поет робить це дуже щиро, ніби «велика доросла дитина». Саме таку рису підкреслювали у його вдачі друзі, колеги, земляки, які час-то бачили його на лоні природи: біля річки, у степу, на лузі. У вірші «Зимонька-зима» поет пише: «Поза тином, поза хатою / білі сіються сніжки... / Буде хата волохатою, / буде тин – самі ріжки. / Бо мете ще й кучугуриться, / білі вихори здійма. / Та ніхто із нас не журиється. Здрастуй, зимонько-зима!».

Знову бачимо зразок ретельно підібраних багатих і точних рим. Поет влучно вживає епітети, порівняння: «Наче пісні голосистої, / що злітає над саньми, / ждали ми зими врочистої, /

срібнобрової зими». Діденкові рядки свідчать про тонке відчуття краси рідної мови, рафінованої милозвучності, законам яких митець прагнув ніколи не зраджувати і закликав до цього своїх колег по перу.

Твори для дітей наповнені теплом душі поета і тоді, коли він змальовує зимові картини з життя малят. У вірші «**З Новим Роком!**» навіть сніг починаєш бачити під іншим ракурсом: «Білий сніг летить у простір. / Золотих листків нема. / Це до нас прийшла у гості / молода, як цвіт, зима», або «Білий сніг летить, як пух, / на ялинку, на кожух, / на обличчя, на чоло, / щоб нам радісно було!».

Цей твір має емоційно-піднесений пафос, змальовує триумф дитинства. Хто з дітей не чекав подаруночка від Діда Мороза? Ось таку довгоочікувану радість В. Діденко малює словами: «— З Новим роком! З Новим роком! / Дід Мороз, привітним оком / підморгнувши дітворі, / став з ялинкою в дворі. / З подарунками торбину / перекинув через спину. / Здрастуй, криго синіх рік! / Здрастуй, свято Новий рік!».

Красу весни поет теж змальовує піднесено. У поезії «**Коли тепло вертається**» він увиразнює свій схвильований стан душі пестливими словами, вдається до персоніфікації: «Тієї, що у березні, / нема на річці криженьки. / Кульбабки жовті в березі / росою миють ніженьки. / Весна дзвенить, весна гуля, / вкриває листям пагілля. / Весна зими не слухає, / прозорим вітром дмухає». Діти вчаться у поета спостережливості, помічають фенологічні зміни в природі.

Дитяча душа відкрита до всього нового, що несе радісні зміни. Весело сприймає прихід нової пори року лірична героїня твору «**Школярочка**». З приходом весни дитина хоче забути на годинку про свої справи, милуватися змінами в природі: «Перво-весни блакить / співа мені, дзвенить. / І кладочку гойда / розко-вана вода. / Немов тремтюча нитонька / синиччин голосок. / І зошити, і читанка / забуті на часок».

Весна кличе до дій, спонукає дівчинку творити, досліджувати незнане, відкривати широкий світ: «І де я не пройду — / в леваді чи в саду, — / зворушує мене усе, / що весняне. / В калюжі — сонця полиски. / Одлинула зима. / У гай по сон і про-

ліски / подамся я сама». Сама «первовесни блакить», яка колись радісно «обвіяла душу» молодому П. Тичині, погукала героїню тремтливим співом синички на вулицю і запалила бажанням провести час на лоні природи. Не випадково поезія «Школярочка» була опублікована і в збірці «Рання ластівка» під назвою «Ранні мандри».

А тему шкільного навчання поет дуже оригінально продовжив у віршику «**Восени**». Коли сади «горіхами волоськими вистрелюють» і павучки вирушають у мандри з сітками павутини, «з блискучими авоськами», до школярів приєднується ще один диво-учень: «І сонце, як ніколи, / рум'яне й молоде, / за дітками до школи / з портфеликом іде» [1, с. 262]. Елементи гумору в поезії завжди приваблювали дітей, бо вони допомагають формувати почуття гумору, добрий естетичний смак, розвивати уяву, спостережливість дитини-читача.

Осінні мотиви своєрідно віддзеркалюються у віршику «**Берізка**», який дав назву другій збірці В. Діденка для дітей. Образ берізки змальовано засобом персоніфікації. Деревинка нагадує дівчинку: «Берізка біла, світла / ще сонця жде, мабуть. / А вже осінні мітли / доріженьку метуть. / А вже у далечині / хлюпочуться дощі... / Стоїть берізка нині / у жовтому плащі». Автор не випадково одягнув деревце у плащ, а не в якийсь інший одяг. Він показав, що берізка в жовтому листі-плащі чекає на дощ. Але вона не тужить, вона «біла, світла». Ці майбутні осінні зміни цілком природні, так заведено у світі, хоча берізці ще хочеться сонця.

А яким же поет показує малятам дощ? У віршику «**Дощ**» лунають мажорні нотки його співу: «А дощ іде, / а дощ пряде / нитки свої сріблясті. / І де він тільки упаде, / земля розквітне в щасті. / Співати будуть калюжки / в саду зеленівітм. / Розвіша райдуга стьожки, / серпанком оповиті». Автор показує життєдайну силу вологи для землі, яка «розквітне в щасті», викликає інтерес до цікавого явища веселки після дощу.

Поет уміло створює дивовижно переконливі зорові, звукові образи. Дитина відчуває природу *на колір, на дотик, на звук, на смак*. Вірш «**Десь подівся пролісок**» є свідченням майстерності автора у творенні таких образів: «Десь подівся пролісок, / та вес-

«Ніжний поет», «Син степу», «Друг Пегаса». Так він самоідентифікувався, таким ніжним ліриком читачі ХХІ століття і мають, на мою думку, його сприймати.

На вінку від сина Івана на похованні поета містився щемкий напис: *«Спасибі тобі, батьку, за те, що навчив мене любити Україну»*. Василь Іванович дуже тішився народженню сина і приділяв увагу його вихованню: «Ніжного, тихого, теплого вечора / Я у кімнаті не сплю. / Сина, якого іще не наречено, / Батьківським серцем люблю», – писав митець у поезії **«Коханий»**. Любити велику і малу батьківщину поет учив, оспівуючи вічні цінності українців, наші духовні константи. Серед них і дбайливе ставлення до всього живого, і безпосередність сприйняття білого світу.

І хоча до обох збірок для малят не ввійшли його вірші, де він на повний голос закликає любити рідну мову (наприклад, «Я – не останній з могікан»), але його ліричні картини рідної природи, ота «тиха лірика» дають маленькій людині відчуття щастя від самого існування на землі. А вірна генетична пам'ять допомагає маленькій людині з невеликим життєвим досвідом серденьком осягнути сказане митцем.

Сьогодні до юних українських хлопчиків і дівчаток Василь Іванович Діденко прямує в улюбленій зі студентських років вишиванці, зі своєю відкритою посмішкою, з книжкою в руці, з радісним вогником в очах, із чистим батьківським серцем Поета.

Володимир Сосюра і Василь Діденко
у сквері біля Золотих Воріт
у Києві, 1959 р.

НА ЗНІМКУ (зліва направо): ВАСИЛЬ ДІДЕНКО, ЮРІЙ
МУШКЕТИК, МИКОЛА СИНГАЇВСЬКИЙ, МИКОЛА СОМ.
М. КИЇВ, ПАРК ШЕВЧЕНКА. 19 ТРАВНЯ 1956 РОКУ

Василь Діденко серед українських письменників. Зліва направо:
В. Данилейко, Д. Павличко, П. Щириця, В. Діденко, 1957 рік

Василь Діденко з університетськими друзями. Зліва направо: Василь
Діденко, Микола Сом, Михайло Литвинець, Тамара Коломієць,
Груя Кодру. У Шевченківському парку, 4 травня 1956 року

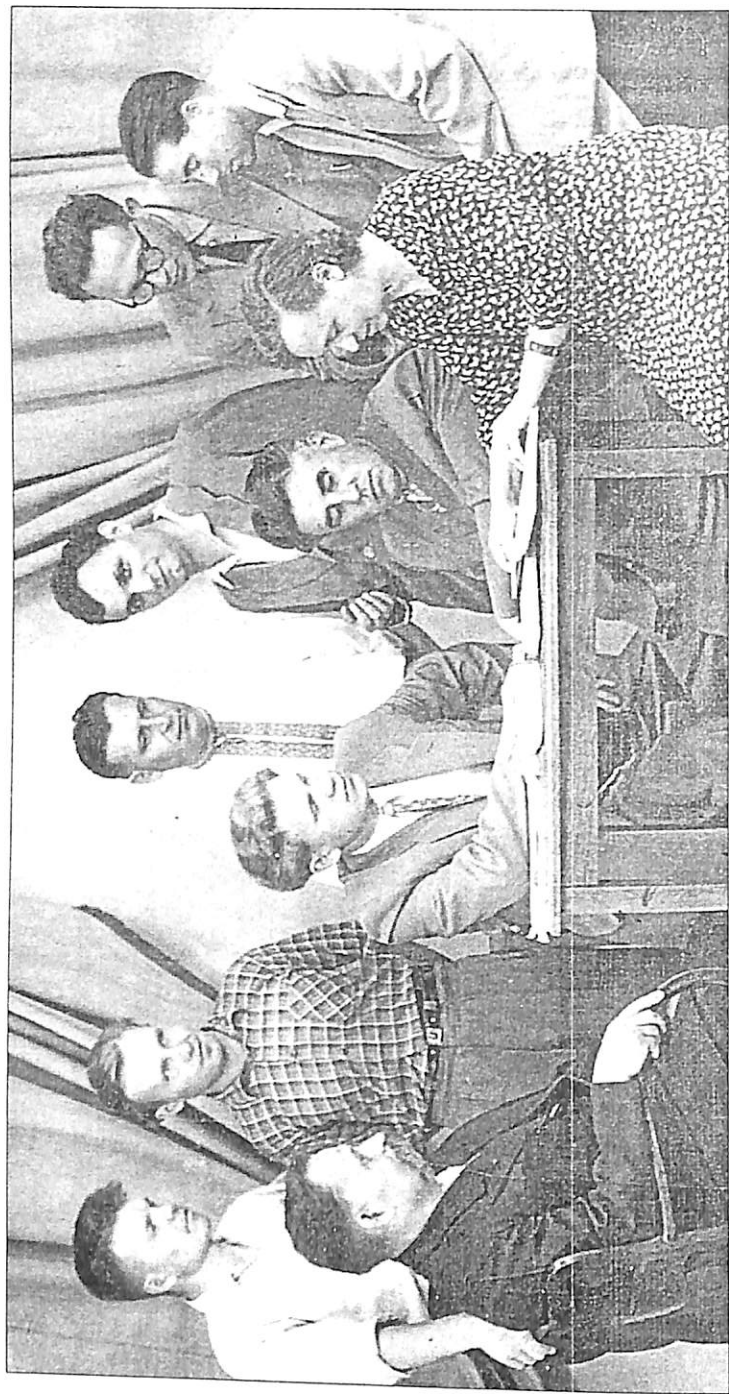

Василь Діденко і Микола Сингаївський.
Київ, 13 квітня 1957 року

Члени літературної студії
університету Володимир
Коломієць, Оесь Лупій,
Василь Діденко, Олекса
Вусик, Павло Щириця

Василь Діденко
і Василь Федина,
парк ім. Т. Шевченка,
1956 року

Зібрання запорізьких письменників. Сидять (зліва направо): Василь Лісняк, Петро Ребро, Степан Бісікало, Ольга Джигурда. Стоять: Василь Діденко, Олексій Лаптур, Василь Маремпольський, Михайло Ласков, Віктор Черевков, Іван Кашпуров. 7 липня 1960 року

Журналісти редакції газети «Комсомолец Запоріжжя».
Зліва направо: Альберт Путінцев, Василь Діденко, Микола Лиходід,
Володимир Юдін. Світлина 60-х років

У редакції гуляйпільської районної газети «Прапор комунізму».
Зліва направо: П. І. Дашевський, І. І. Нежижим, М. Н. Троян,
І. К. Кушніренко, М. І. Міщенко, В. І. Діденко, Л. Курмак

Васю - Васильку,
самою!

Оце тобі п'ять моїх віршів.
Зроби запис на мівку —
та і хай мене в ефір
твій дикторсько-акторський
голос. Сюди з республі-
канського радіо (редакція
літературного мовлення) казали:
«Нехай Федина Вася здоров
буде та і нас не забуває,
покроху віршів у власному ви-
конанні мачіморонною сарієюю
в Київ присилає.»

Отаже.

Кисну руку.

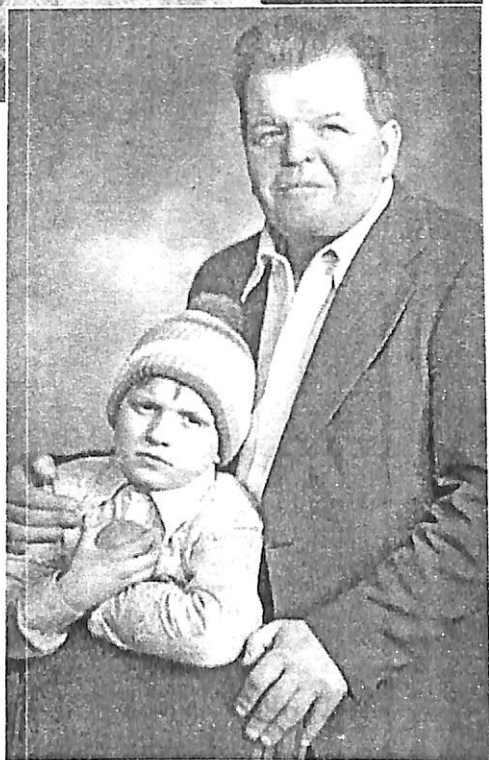
Квін Василь Андруш

Гуляч - Поле,
12. 11. 66.

У Василя був красивий каліграфічний почерк

У сімейному колі. Зліва направо:
Василь Діденко з сином Іваном
на руках, Надія Пилипівна
Хоменко, дружина, Любомир,
її син, батько Надії.
Січень 1971 року

Василь Діденко із сином Іваном,
21.02.1980 р.

І. Крислач. «На долині туман упав». Ліногравюра. 1968 рік.

Картина гуляйпільського художника О. Рябка

МЕДАЛЬ
 "За заслуги перед
 Гуляйпільським
 краєм"

ЗА ЗАСЛУГИ ПЕРЕД
 ГУЛЯЙПІЛЬСЬКИМ
 КРАЄМ

№ 23

Діденка
 (прізвище)
Василья
 (ім'я)
Івановича
 (по батькові)

НАГОРОДЖЕНО
 ПОСМЕРТНО
 медаллю

"За заслуги перед
 Гуляйпільським
 краєм"

Голова районної
 державної адміністрації *І. Бірюков*

Розпорядження голови райдержадміністрації
 від 24 березня 2003 року № 111

Пам'ятник
 Василеві Діденку

Книжкова виставка в Гуляйпільській районній бібліотеці
імені Василя Діденка

З М І С Т

Діденко Васи́й Іванович.....	3
«Україно, Україно – доленько моя» (Василь ФЕДИНА).....	5
ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ ДІДЕНКА ІЗ СУЧАСНИКАМИ.....	32
До Максима Рильського.....	32
До Павла Тичини.....	37
До Любові Забашти.....	37
До Миколи Лиходіда.....	40
До Василя Басараба.....	51
До Олексія Опанасюка.....	52
До Степана Литвина.....	54
До Івана Пільгука.....	55
До Василя Федини.....	55
До Петра Дашевського.....	63
До Данила Кононенка.....	63
До Антона Яворського.....	66
До Василя Семенюти.....	69
До двоюрідної сестри Тамари.....	70
До знайомої дівчини.....	75
До Федора Малиновського.....	77
До матері.....	77
До рідної бабусі.....	78
До тітки Софії.....	78
До брата та невістки.....	79
СТАТТІ ВІДОМИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ ПРО ТВОРЧІСТЬ ВАСИЛЯ ДІДЕНКА.....	80
Дивосвіти чарівника слова Віталій ШЕВЧЕНКО.....	80
Життєствердність і краса поезії Василя Діденка для дітей Ольга БУДУГАЙ.....	93
ВАСИ́Й ДІДЕНКО НА СВІТЛИНАХ.....	104

Літературно-художнє видання

Василь Діденко

**На долині туман
У листах і в літературі**

Упорядники *О. М. Ємець, В. Я. Федина*
Редактори *В. А. Чабаненко, В. Ф. Шевченко*
Обкладинка *Ігор Князєв*
Технічне редагування *Анастасія Сіткевич*
Комп'ютерна верстка *Н. І. Морозова*

Підписано до друку 31.03.2023 р. Формат 60x84¹/₁₆
Папір офсетний. Гарнітура PetersburgC. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 6,86. Умовн. фарбо-відб. 6,86.
Тираж 100 прим. Зам. № 604.

Комунальне підприємство
“Запорізька міська друкарня “Дніпровський металург”.
69005, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4.
Тел. 289-91-78.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.

До 80-річчя від дня народження автора слів легендарної пісні «На долині туман» у видавництві «Дике поле» побачила світ книга «Василь Діденко Коли туман розтав Вибрані поезії Спогади сучасників»

Електронну версію цього видання можна знайти на сайті Запорізької обласної наукової бібліотеки.

· Приємного Вам читання.

ISBN 978-617-573-203-8